

Усе ў “горад-сад”

Мазаіка каля аднаго з пад'ездаў у Наваполацку.

Сёння 60-годдзе святкуе Наваполацк — горад, што ўвайшоў у гісторыю перадусім як той, які даў краіне першы айчыны бензін (1963) і поліэтылен (1968). Але па-за ўвагай чамусьці застаецца яшчэ адна адметнасць нафтаграда — у першых пакаленняў яго жыхароў яшчэ і атрымалася стварыць горад, дзе людзі хочуць і могуць жыць у атачэнні прыгажосці. Калі паліклініка, то са скульптурамі на фасадзе. Калі кінатэатр, то абавязкова з роспісам унутры. Нават калі звычайныя дамы, то няхай з мазаікамі на пад'ездах — рознымі і ва ўсім мікрараёне. Мастацтва на кожным кроку. Хто бачыў у Наваполацку такі “горад-сад” і чаму без належнай увагі ён рызыкае згубіць свой непаўторны твар, дазналася “К”, наведваюшы сёлетнюю культурную сталіцу Беларусі.

Вераніка МОЛАКАВА

— У мяне сёлета таксама юбілей — 50 гадоў жыў і працую ў Наваполацку, — жартуе мастак Віктар Лук'янаў. У 1968-м яго, тады нядаўняга выпускніка віцебскага педуніверсітэта, запрасіў прыехаць у горад першы сакратар Наваполацкага гаркама КПБ Артур Бязлюдаў.

— Горад толькі перасягнуў дзесяцігадовы рубеж, быў яшчэ зусім маленькі — ад кінатэатра “Мінск” да кінатэатра “Космас” — і складаўся, у асноўным, з баракаў. Палову аднаго з іх і выдзелілі пад музей, якім я павінен быў заняцца, — узгадвае Віктар Міхайлавіч. — З мастакоў тады жыў там хіба Мікалай Бруханаў, чья мазаіка засталася каля ювельнай крамы “Рубін”. Але хутка і ён на нейкі час з'ехаў у Омск. Давялося пачынаць фактычна з нуля і збіраць для працы каманду.

Працяг тэмы — на старонках 2 — 3, 6 — 7.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Дыялог

ПРАФЕСІЯ — Я І БЕЛЫ ЛІСТ

Абмеркаваць шлях ад задумы мастака да вырабу канкрэтных дэкарацый у рэдакцыі “К” сабраліся сцэнографы.

ст. 4 — 5

Art-блог

“ПРАВИЛЫ ГЕЙМЕРА”: ДЗЕЦІ РАЮЦЬ

Новая стужка “Беларусьфільма”, майскія альбомы нашых выканаўцаў і камедыі ў Рускім тэатры — “К” знаёміць з апошнімі прэм'ерамі.

ст. 8 — 9

Суботнія сустрэчы

УСЁ МОГУЦЬ КАРАЛІ

“К” пагутарыла з мэтрам айчынай аўтарскай песні Алесем КАМОЦКІМ.

ст. 12

Афіцыйна

Учора распачаўся XVIII Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі “Маладзечна”, прысвечаны сёлета тэме Года малой радзімы і 80-годдзя народнага артыста Беларусі і СССР Ігара Лучанка.

Як паведамілі ў прэс-службе кіраўніка дзяржавы, прывітанне ўдзельнікам і гасцям фестывалю накіраваў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка.

— Прысвечаная Году малой радзімы праграма сёлета фестывалю надае яго мерапрыемствам асабліва высокае гучанне, ярка раскрывае багатую палітру нацыянальнага мастацтва, — гаворыцца ў прывітанні.

Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што гасцінная маладзечанская зямля сабрала на ўнікальным творчым свяце не толькі вядомых майстроў беларускай музыкі і роднага слова, але і маладыя таленты Беларусі, для якіх гэты музычна-паэтычны форум — чарговы крок у прафесійным станаўленні.

Аляксандр Лукашэнка пажадаў удзельнікам конкурсу паспяховых выступленняў і дасягнення новых творчых вяршынь, а гасцям фестывалю — незабыўных прыемных уражанняў.

Новыя культурныя гарызонты

3 4 па 7 чэрвеня ў Мінску і Гродна ўпершыню прайшлі Дні культуры Рэспублікі Татарстан у Рэспубліцы Беларусь.

Ганна ШАРКО / Фота аўтара

Нагодой для шэрагу святочных мерапрыемстваў стала імклівае развіццё гандлёва-эканамічных, навукова-тэхнічных і культурных сувязяў паміж дзвюма краінамі. На гэтым тыдні Беларусь наведла вялікая дэлегацыя ў 110 чалавек, якія прыехалі не толькі падзяліцца сваім вопытам, але і пазнаёміцца з дасягненнямі Беларусі. Культурная акцыя была арганізавана пры падтрымцы Міністэрства культуры нашай краіны,

пасольства Расійскай Федэрацыі ў Беларусі, а таксама аддзялення пасольства Рэспублікі Беларусь у горадзе Казань.

Урачыстая цырымонія адкрыцця Дзён культуры адбылася 5 чэрвеня ў Белдзяржфілармоніі. Удзел у ёй узялі першы намеснік Міністра культуры Рэспублікі Беларусь Ірына Дрыга і намеснік Міністра культуры Рэспублікі Татарстан Святлана Персава (на здымку).

— Сувязі Рэспублікі Беларусь з Рэспублікай

Татарстан актыўна пашыраюцца — гэта супрацоўніцтва паміж нашымі музеямі, творчымі калектывамі і навучальнымі ўстановамі, — адзначыла ў вітальнай прамове Ірына Дрыга. — У Беларусі татарская дыяспара з’яўляецца актыўным удзельнікам культурных мерапрыемстваў. Выдатна, што мы маем унікальную магчымасць убачыць ва ўсім багацці і разнастайнасці старажытную і сучасную культуру Татарстана.

Падчас цырымоніі Нацыянальнаму літаратурнаму музею Рэспублікі Татарстан ад імя беларускага мастака Уладзіміра Чарнышова

перадалі дзве карціны, прысвечаныя Янку Купалу. У фале Белдзяржфілармоніі працавала фотавыстава “Этнаграфічная мазаіка татарскага народа” і выстава народных рамёстваў. На наступны дзень, 6 чэрвеня, з мастацтвам Татарстана знаёміліся жыхары Гродна.

У сталічным кінатэатры “Беларусь” госці правялі прэзентацыю Казанскага міжнароднага фестывалю мусульманскага кіно, а таксама паказалі некалькі сваіх кінастужак. У Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстава “Шмацколернасць татарскай нацыянальнай культуры” са збораў Елабужскага дзяржаўнага музея-запаведніка. Перад гэтым яе таксама паказалі ў Полацку і Гомелі.

K

“Пятрушка” ў пастаноўцы народнага артыста Расіі Андрыса Ліепы.

6 чэрвеня ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі пачаўся чарговы штогодні фестываль — “Балетнае лета”. Цягам тыдня — да 13 чэрвеня — можна убачыць пераважна нядаўнія харэаграфічныя пастаноўкі тэатра, дзе салістамі, у тым ліку, выступаць запрошаныя зоркі.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота з архіва тэатра

Адной з традыцый фестывалю стала прымеркаванне да яго балетнай прэм’еры. Сёлета ўпершыню на нашай сцэне з’явіўся “Пятрушка” Ігара Стравінскага — у пастаноўцы народнага артыста Расіі Андрыса Ліепы, які аднавіў колішні спектакль з харэаграфіяй Міхаіла Фокіна. Той “Пятрушка” з

Лета з балетам

зусім не лялечнымі жарсцямі скалануў Еўропу ў час “Рускіх сезонаў у Парыжы” акурат 107 гадоў таму — і цяпер дабраўся да Беларусі, каб уразіць сваім авангардам. Ён не толькі адкрыў балетнае свята, але і прайшоў на ім двойчы, з рознымі складамі артыстаў і дадаткам раней пастаўленых аднаактовак — “Жар-птушкі” і “Шахеразады”, таксама адноўленых з тых сезонаў, што ладзіў Сяргей Дзягілеў.

Сёння мы ўбачым балет “Спартак” — бліскуючую харэаграфічную працу Валянціна Елізар’ева, якая ўжо стала нашай нацыянальнай класікай і вядома ў многіх краінах свету. Заўтра — наш новы “Карсар”, прэм’ера якога адбылася ў пачатку сезона. Паводле фестывальнай традыцыі, спектакль пройдзе з удзелам госця — Міхаіла Лабухіна

з Вялікага тэатра Масквы. Панядзелак расквеціцца “Лебядзіным возерам”, паказ якога на “Балетным леце” ладзіцца не цалкам сваімі сіламі, а з запрошанымі зоркамі (гэтым разам выступаць Аксана Бондарова і Ігар Колб з Міхайлаўскага тэатра Санкт-Пецярбурга). Да балета “Ор і Ора”, упершыню прэзентаванага ў канцы мінулага сезона, пакажуць яшчэ і кінастужку пра тое, як нараджалася гэтая гісторыя каханьня.

На жаль, у сёлета праграме няма ніводнага “чужога” спектакля, а гэта так важна — параўноўваць не толькі майстэрства танцоўшчыкаў, але і мастацкі ўзровень саміх пастановак. Але, трэба спадзявацца, гэту нястачу хаця б крыху кампенсуюць сучасныя гасцявыя нумары фінальнага галаканцэрта.

K

Я думаю ўсё будзе проста. Колькі радкоў пра першых будаўнікоў Наваполацка, колькі радкоў пра сённяшні культурны стан горада-юбіляра, які здолеў займець на бягучы год сталічны статус — вось і гатова інфармацыя. Наваполацк ствараўся як культурны цэнтр, такім і застаецца, у гэтым кірунку і развіваецца. Факт, здавалася б, дастаткова шараговы. Але...

Яўген РАГІН

Пачуў, як карэнныя гараджане называюць тых, хто пачынаў 60 гадоў таму, *першабудуўнікамі* і адчуў, што ёсць у гэтым нешта біблейскае. На неўтаймоўных полацкіх балотах у час хрушчоўскай адлігі сабраліся людзі, разняволеныя рамантыкай перамог над сабой ды прыродай, і пастараліся перакульціць свет. І ў іх атрымалася. Але спачатку ўзніклі чатыры палаткі, дзе знаходзіўся штаб будоўлі ды рэдакцыя газеты (той, хто недаацэньвае ролю СМІ, недаацэньвае сябе).

ПЕРШАШТАВАРАЛЬНІКІ

Крыху пазней з’явілася жытло для будаўнікоў: восем баракаў. Узнікла не надта таннай цаной. Каб экскаватар не губляў манеўранасці, людзі кідалі пад яго гусеніцы свае ватоўкі. А будаўнік Пётр Блахін не дажыў і да трыццаці, прастудзіўся і не змог адолець хваробы. Іхнімі імёнамі названы вуліцы Наваполацка, пра іх лёсы распавядаюць мемарыяльныя дошкі на сценах гарадскіх дамоў — першазаснавальнікі, першабудуўнікі. А дух тагачаснага рамантызму, кажучь, жыве ў горадзе і па сёння. Маладыя людзі ходзяць па вечарах з гітарами. І не трэба доўга запрашаць людзей, скажам, на суботнікі, бо ўсё тут робіцца добраахвотна, як і 60 гадоў таму. На адным з гарадскіх п’едэсталаў захоўваецца коўш ад першага экскаватара. Як напамін пра тое, што жалеза гнецца і ламаецца, а чалавек ідзе далей і заўжды прагне светлага. Менавіта таму яшчэ ў адным з баракаў Нацыянальны мастацкі музей зладзіў выставу жывапісу. А да дзесяцігоддзя нафтаграда быў створаны музей, які стаў музеем гісторыі і культуры Наваполацка.

УРБАЊЗАЦЫЯ

Роля горада з кожным годам становіцца больш важкай. Гарпасялак Баравуха даўно скарыўся і стаў

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Іна НАРКЕВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Геннадзь СІВОХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСкі, Алег КЛІМАУ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНЬКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавцаўская ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асобны нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэвізуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2018. Наклад 3 854. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 08.06.2018 у 18.00. Замова 2022. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Чатыры палаткі і восем баракаў

“Культурная сталіца Беларусі — 2018” адзначае 60-годдзе

прыгарадам. На месцы першай палаткі месціцца гісторыка-мемарыяльны комплекс. У Наваполацку цяпер — больш за сто тысяч насельнікаў.

— І кожны пяты актыўна ўдзельнічае ў мастацкай самадзейнасці, — распавядае кіраўнік Цэнтра культуры Наваполацка Валянціна Кішчанка. — А першаму афіцыйнаму клубнаму калектыву — народнаму хору, ядро якога калісьці складалі медработнікі — споўнілася сёлета 46 гадоў. Усяго ў горадзе — 30 аматарскіх ансамбляў, 11 з іх — народныя і ўзорныя.

24 чэрвеня, як паведаміла Валянціна Паўлаўна, у горадзе ўпершыню пройдзе фестываль урбаністычнага мастацтва. Наваполацк дарос да стрыт-арту. Ці стрыт-арт дарос да Наваполацка? Прынамсі, гарадская моладзь задаволена: Наваполацк, адваяваны ў балот, упэўнена пашырае прасторы магчымасцяў для самавыражэння сваіх насельнікаў. Горад таксама ўмее быць удзячным да сваіх стваральнікаў.

ПУШКІН, МАЯКОЎСКИ, МАРШАК

Цікавая справа, у Наваполацку — сем бібліятэк, шэсць з іх носяць імя знакамітасцяў: Пушкіна, Маякоўскага, Сіманавы, Маршака, Коласа, Караткевіча. Толькі бібліятэка Баравухі — безназоўная. Але галоўнае тое, што перад установай імя Пушкіна ёсць помнік Пушкіну, а перад установай імя Караткевіча, Караткевіч няма. Між тым, бібліятэка гэтая хоць і знаходзіцца на ўскраіне, але з’яўляецца вельмі запатрабаванай, бо ў бок той ускраіны Наваполацк і развіваецца. Так што можна і бібліятэку

Помнік першай палатцы.

тую лічыць градаўтваральнай. Спадзяюся, з часам тут і выява Караткевіча з’явіцца. Ён таксама заставаўся да канца рамантам.

Не ведаю, ці была ў першай палатцы кніжка? Відаць, была. Што тады читалі? “Брацкая ГЭС” Еўтушэнкі і “Трохвугольную грушу” Вазнясенскага. Цяпер, натуральна, чытаюць іншае. Але, як запэўнівае дырэктар ЦБС Марыя Караваева, удзельнічае ў гэтым працэсе кожны трэці новапалачанін. Цудоўна, калі так.

У бібліятэцы імя Якуба Коласа летась зрабілі выставачную залу плошчай аж у 150 квадратаў. Цудоўная эвалюцыя! Па маім меркаванні, толькі такім, мастацкім, чынам і павінны прырастаць бібліятэкі.

Марыя Караваева дадае, што распрацоўваецца яшчэ адна перспектыўная дзялянка бібліятэчнага развіцця. Будучыня, пераканана кіраўнік ЦБС, за квістамі. Прынамсі, сёння ў іх гуляюць літаральна ўсе: і дзеці, і дзядулі.

УСЁ ТОЛЬКІ ПАЧЫНАЕЦЦА

Вулічны музыкант, закаханы, як сімвал Наваполацка, журавы ў абдымаках, Пушкін на каван-

най лаве — вось, бадай, і ўсё помнікі горада. Па мне — мала. Галоўная захвальніца фондаў Музея гісторыі і культуры горада Ірына Скіжанок спрачаецца:

— Сярод ляснога масіву ў нас ёсць дзіцячы парк з мноствам драўляных скульптур. Ёсць казачныя выявы на любы густ. І ўвогуле, у горада вельмі маладое аблічча. Помнікі пасуюць больш сталым паселішчам.

Тут, сапраўды, цяжка не пагадзіцца. Галоўная вуліца Наваполацка — Маладзёжная. Тут і адбываюцца асноўныя “сталічныя” падзеі, бо на Маладзёжнай размешчаны і актыўна дзейнічаюць школы музычнай і мастацкай, два цэнтры культуры (адзін — нафтавікоў). Самая апошняя акцыя — адкрыццё арт-плота “Галерэя для ўсіх”, дзе размешчаны фотарэпрадукцыі жывапісных палотнаў, што захоўваюцца ў фондах музея.

А яшчэ ў фондах захоўваецца дзённік Мікалая Кускова — першабудаўніка, які разам з 15 калегамі 7 чэрвеня 1958 года высадзіўся на балотах ля вёскі Слабада. Тут і ўзнік потым Наваполацк, для якога ўсё толькі пачынаецца.

К

Панарама вуліцы Маладзёжнай.

Эдуард Барысавіч ЗАРЫЦКІ (9 лютага 1946 — 6 чэрвеня 2018)

Спачванне родным і блізім народнага артыста Беларусі Эдуарда Зарыцкага накіраваў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка.

— Беларуская культура страціла таленавітага кампазітара і добрага чалавека, які падарыў нам музыку сваёй душы. Эдуард Барысавіч пакінуў вялікую спадчыну — цудоўныя мелодыі, якія ўпрыгожылі многія спектаклі, кінафільмы і тэлепраграмы, любімыя намі песні, якія сталі візітнай карткай калектываў і выканаўцаў розных пакаленняў, — гаворыцца ў спачуванні.

Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што творчасць Эдуарда Зарыцкага з’яўляецца часткай духоўнага багацця краіны, а жыццё — натхняльным прыкладам для калег і адданных паклоннікаў.

6 чэрвеня 2018 года пайшоў з жыцця народны артыст Беларусі, намеснік старшыні праўлення Беларускага саюза кампазітараў Эдуард Барысавіч ЗАРЫЦКІ.

Вядомы айчыны кампазітар, у творчым багажы якога — сімфанічныя, камерна-інструментальныя творы, музыка да спектакляў. Ён напісаў музыку і для каля 600 песень, якія выконвалі і выконваюць папулярныя спевакі савецкай, беларускай і расійскай сцэны. Асаблівае месца ў яго дзейнасці займае песенная творчасць на вершы

Якуба Коласа, Янкі Купалы, Уладзіміра Караткевіча, Максіма Багдановіча, Алеся Бадака, Сяргея Грахоўскага, Леаніда Пранчака, Уладзіміра Карызыны, Аркадзя Куляшова і іншых.

Эдуард Барысавіч Зарыцкі з 1993 года доўгі час працаваў у Нацыянальным акадэ-

мічным аркестры сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь. Несупынную творчую работу пасляхова спалучаў з актыўнай грамадскай дзейнасцю ў Беларускам саюзе кампазітараў, ваенна-шэфскай працай, удзелам у журы міжнародных і нацыянальных музычных конкурсаў і фестываляў, меў велізарны аўтарытэт сярод калег і таленавітай моладзі краіны.

Калектыў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь смуткуе з нагоды смерці Эдуарда Барысавіча і выказвае глыбокія спачуванні яго родным і блізім, калегам і сябрам.

Світанак, заранка і захад

Можа, справа ў рускамоўным “перакладзе” прозвішча (а Эдуард Барысавіч быў родам з Расіі, у Беларусь патрапіў літаральна немаўляткам), але Зарыцкі заўжды асацыяваўся ў мяне з “зорюшкой-зарей” — са світанкам.

Асабліва сімвалічна гэта стала ў апошнія гады, калі яго вельмі часта запрашалі старшынёй журы разнастайных дзіцячых, юнацкіх, маладзёжных спеўных конкурсаў. Ён нават жартаваў: маўляў, гэта ў мяне прафесія такая. Неаднойчы “журыўшы” разам з ім, штораз здзіўлялася, як ён умее ствараць атмасферу добразычлівасці, зацікаўленасці, увагі, з якой непрыхаванай радасцю ставіцца да кожнага добрага парастка на ніве эстрады.

Зарыцкі напісаў шмат грунтоўных твораў, у сваёй музыцы звяртаўся да вершаў беларускіх паэтаў розных стагоддзяў — выпусціў суцэльныя цыклы такіх твораў, падрыхтаваўшы разам з Нацыянальным канцэртным аркестрам Беларусі своеасабліваю анталогію айчынай паэзіі. А ў душы заўсёды заставаўся ўсё тым

жа “вясёлым і знаходлівым” (калісьці ён і сапраўды быў заўзятым “кавээншчыкам”, нават выходзіў у чэмпіёны СССР), у сваіх імгненых імправізаваных жартах мог даць фору прафесіянальным гумарыстам. Дарэчы, жарты ягоныя былі такімі ж, як і ён сам — добрымі, лагоднымі, з гулівай хітрынкай, але без жорсткай спапяляючай сатыры. І музыка была такой жа — стрымана ўсмяшлівай, спагадлівай.

Знаным мастакам часта даруюць пякельны характар, выбухі гневу, крыўдлівасць, капрызы, нарцызізм. Зарыцкаму нічога не трэба было дараваш, бо ён быў гэтакі “няправільны” творца — з абсалютна адэкватным успрыманням рэчаіснасці і цвярозым стаўленнем да акружэння. Дый ментальнасць у яго была — выключна еўрапейская: ніколі нівод-

нага слова пра нейкія ўласныя праблемы. Пра хваробу яго амаль ніхто не ведаў — і пра побыт таксама. А ён шмат гадоў даглядаў хворых сваякоў — без аніякіх скаргаў. І ніколі не жаліўся на свой лёс. Калі ж пры ім пачыналі крытыкаваць кагосьці з адсутных калег, знаходзіў для таго словы апраўдання. Таму і ворагаў у яго не было — штосьці амаль немагчымае ў кампазітарскім асяродку, дзе сама прафесія, хочаш ці не, пачынае выпрацоўваць творчы эгаізм.

Такі вось парадокс, але беларускамоўная “расшыфроўка” прозвішча Зарыцкага “рыфмуецца” з заранкай: ці то птушкай з чырвонай манішкай, ці то... захадам. А можа, усё так і ёсць? Ён прыйшоў да нас у абліччы гэткага пасляваеннага мірнага досвітку, спрэс пазбаўленага ваяўнічасці, генаў непрымірымасці, якія бываюць так уласцівы людзям мастацтва і асабліва шоу-бізнеса. Жыў — спеўнай птушкай, што вабіць слых ды вока, не вымушаючы нас задумацца, як дастаецца ёй пражытак. А памёр — у абліччы сонечнага захаду, пакінуўшы промні свайго таленту. Не толькі музычнага, але і ўласна чалавечага.

Надзея БУНЦЭВІЧ

К

Варта ў адным тэатры загарэцца зорцы, якой падуладна ўтаймоўваць сцэнічную прастору, як яе адзін за адным запрашаюць усе іншыя тэатры краіны. Але для мастакоў працэс знутры выглядае не так радасна: сістэма вытворчасці спектакля не заўжды спрыяе ператварэнню задумы сцэнографа ў рэальныя дэкарацыі.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Як адшукаць кампраміс паміж запланаваным і тым, на што выдаткуюць грошы, што рабіць, калі іншымі ўдзельнікамі пастаноўкі без дамовы з мастаком адбываюцца канцэптэуальныя змены ў візуальным вырашэнні, ці можна адшукаць плюсы нават у жорстка зарэгламентаваным працэсе — паразважаць пра гэта ў нашай рэдакцыі разам з аглядальнікам “К” **Настассяй ПАНКРАТАВАЙ** сабраліся мастак-пастаноўшчык у тэатры і кіно **Алена ГРУША**, мастак Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа **Андрэй ЖЫГУР**, мастак-пастаноўшчык, студэнтка выпускнога курса Барыса Герлавана **Кацярына ШЫМАНОВІЧ**, прадстаўнікі кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў — дацэнт **Наталія ВАЛАНЦЭВІЧ** і старшы выкладчык **Ксенія ДУБОЎСКАЯ**, а таксама старшыня секцыі мастацтвазнаўства і мастацкай крытыкі Беларускага саюза мастакоў **Пётра ВАСІЛЕЎСКІ**.

3 ДЫПЛОМАМ ЦІ НЕ

Н.П.: Акадэмія мастацтваў раз на шэсць гадоў выпускае спецыялістаў па сцэнаграфіі, у кожным з выпускаў нараджаюцца гучныя імёны. Але, аглядаючыся на прэм’еры сезона, бачна, што рэжысёры лёгка абыходзяцца на малых сцэнах без сцэнографа (яскравы прыклад — “Чалавек з Падольска” Дзмітрыя Багаслаўскага ў Маладзёжным тэатры) ці з задавальненнем звяртаюцца да мастакоў. Дык ці патрэбны тэатрам спецыялізаваны набор сцэнографаў?

К.Ш.: Добраму мастаку пад сілу зрабіць яскравую сцэнаграфію, а адсутнасць таленту дыпломам не прыкрыеш. І ўсё ж з адпаведнай адукацыяй прасцей.

Н.В.: Вось прысутны тут Андрэй Жыгур — прыклад таго, як мастак па адукацыі знайшоў сябе ў сцэнаграфіі. **А.Ж.:** Мяне здзіўляе такая ўвага да мастакоў, якіх запрасілі ў пастаноўшчыкі: не хірургі ж ідуць на сцэну. Мэта аднолькавая — стварыць вобраз. Звярніцеся да рускай сцэнаграфіі: там праз аднаго архітэктары. Канструктыўнае мысленне і інжынерныя навыкі дапамагаюць ім дасягнуць надзвычайных вышынь у працы над вобразам.

Н.П.: З архітэктарамі і мастакамі зразумела, аднак

чому рэжысёрам падчас працэсу абысціся ўвогуле без сцэнографа?

А.І.: Тэатр стаў аўтарскім. Тым жа Багаслаўскім засвоена ўся лінейка: акцёрства, драматургія, рэжысура. Такія творцы імкнуцца размаў-

ляць з глядачом непасрэдна (асабліва на малых сцэнах), а дадатковая метафара ад сцэнографа можа ўвесці глядача ў зман. Такому рэжысёру ёсць пра што паразважаць са сваёй публікай, і ў гэтай размове яшчэ адзін чалавек яму непатрэбны.

К.Д.: Не скажу, што адмовы ад звароту да мастака з’яўляюцца для айчыннага аўтарскага тэатра тэндэнцыяй. Я б назвала іх выключэннямі, таму што існуюць пастаноўкі Юрыя Дзівакова, якія ствараюцца ў тандэме з мастаком Таццянай Дзіваковай. Яўген Карняг выпускае “Інтэрв’ю з вядзьмаркамі” і “Бетон” з Таццянай Нерсісян, а “Сясцёр Граі” — з Вольгай Разумавай. Ён працуе выключна са сцэнографамі, прычым ад змены сутворцы канчатковы вынік не губляе пераканаўчасці.

КРОПКА БАЛАНСУ

П.В.: Карціна ці скульптура самадастатковыя аб’екты, а вось тэатральны макет не заўсёды гаваркі без спасылкі на акцёрскае ажыўленне прасторы. Так сцэнаграфія ўсё ж самастойнае мастацтва ці толькі неад’емная частка тэатральнага працэсу?

К.Д.: На працягу еўрапейскай гісторыі не раз узнікаў тэатр мастака, тыя ж футурысты замянялі акцёраў на адмысловыя аб’екты. Сёння таксама сцэнаграфія можа існаваць самастойна — у знакі даецца прэваліраванне візуальнага складніку ў найноўшай тэатральнай плыні. Ці з’явіцца ў Беларусі такі прыклад? Залежыць ад таго, наколькі глядач гатовы ўспрыняць развагі аўтара, не падмацаваныя іграй акцёраў.

Н.В.: Эскізы касцюмаў ці дэкарацыі не раз стана-

віліся самастойнымі творами мастацтва. І ўсё ж, каб пазбегнуць недарэчнасцяў, правільна ўспрымаць той жа макет праз прызму яго будучага ажыўлення ў тэатральнай прасторы. Пры абароне дыпломных работ нашы студэнты-сцэнографы разпораз сутыкаюцца з непаразуменнем дзяржаўнай камісіі, у склад якой уваходзяць уласна мастакі. З дзясятка гадоў таму ў выдатным макеце спектакля “Дон Кіхот” мастацкая рада пабачыла толькі “брудны жоўты” — і з-за такога недарэчнага, па меркаванні паважаных мастакоў, каларыстычнага вырашэння знізіла дыплом-

суру. Нават узяць чаканую многімі прэм’еру “Радзіва Прудок” — на мой погляд, сцэнаграфія Кацярыны Шымановіч дакладней трапляе ў цэль, чым змест. Менавіта яна выцягвае спектакль на нейкі метафізічны ўзровень.

А.І.: І выпадкаў, калі сцэнаграфія на некалькі парадкаў вышэйшая за рэжысуру нямае, а хочацца каб яны адпавядалі адна адной. Нельга, каб глядач выйшаў з залы і сказаў: “Спектакль ніякі, але ж сцэнаграфія!” Па маім перакананні, тэатр — гэта камандны спорт, таму мастака не павінна быць больш за пастаноўшчыка.

Прафесія — я і белы ліст

ніцы адзнаку. Выкладчыкі, што мелі дачыненне да тэатра, так і не змаглі даказаць камісіі, што прадмет, які з пункту гледжання выяўлення мастацтва, можа, і недасканалы, на сцэне займае адметнае насычэнне.

П.В.: А сцэнаграфія без сцэнаграфіі магчыма?

К.Д.: Так, калі пад спектакль выкарыстоўваецца несцэнічная прастора — яна сама становіцца дэкарацыяй. Дадамо ў гэты спіс вулічныя пастаноўкі, а яшчэ ўсё больш папулярныя ў нас праменад-спектаклі накшталт Brest Stories Guide брэсцкага тэатра “Крылы Халопы” — тут у ролі дэкарацыі выступае сам горад.

А.Ж.: Праца з пустой прасторай не лягчэй, чым з вялікай колькасцю прадметаў і колераў. Пакуль уцяміш, як яе арганізаваць, можна макет выкінуць.

А.І.: Гэта якраз той выпадак, калі ты не можаш праект спектакля, уключанага ў рэпертуар, даслаць на конкурс імя Ушакова, бо макета проста няма ці ён не самадастатковы без чалавека. Можна насыпаць 400 кілаграмаў пяску на сцэну, але без акцёра задума не працягнецца. У спектаклі РТБД “Сёстры Псіхі” я выкарыстала цэлафан, актрыс апранула ў поліэтылен. Там не было той сцэнаграфіі, пра якую гавораць у падручніках, але гісторыя адразу выйшла на іншы ўзровень, бо пластыкавы свет вакол старажытнагрэчаскіх герайнаў нагадваў глядачам пра сучаснасць.

ЗАЛЕЖНАЕ ДАМІНАВАННЕ

К.Д.: Я перагледзела спіс прэм’ер за 2018 год. І ў многіх сцэнаграфія задавальняе мяне больш за рэжы-

Н.П.: Не раз чула ад вельмі калег, што сцэнограф — прафесія залежная.

А.І.: Мастак мусіць ісці ўслед за драматургіяй, рэжысёрскім бачаннем, акцёрамі (улічваць іх арганіку, бо яны для сцэны — рухомыя колеравыя плямы, фактуры). У пастановачнай камандзе можа быць вельмі таленавіты рэжысёр, сцэнограф, акцёры, але прадукт не атрымаецца, калі кожны з іх будзе імчацца да асабістай мэты. І менавіта рэжысёр настрайвае ўсю каманду на стральбу па адной мішэні. У сваю чаргу, мастак мусіць знайсці агульную мову не толькі з рэжысёрам і акцёрамі, але і з бухгалтэрыяй (каб атрымаць фінансаванне на патрэбныя, а не таннейшыя матэрыялы), з манціроўшчыкамі, загадчыкам пастановачнай часткі...

Н.В.: На якой прыступцы ў гэтай іерархіі знаходзіцца мастак па касцюмах. Ці на роўных са сцэнографам?

А.І.: Яму цяжэй за астатніх. Калі мастак-пастаноўшчык, каб пазбегнуць творчых канфліктаў, можа паспрабаваць кіраваць працэсам праз загадчыка пастановачнай часткі, то мастаку па касцюмах не схавацца. Штодзённа ты адстойваеш перад майстрам, што “вось так” усё ж можна зрабіць, ці, калі сам няўпэўнены, угаворваеш паспрабаваць. Напрыклад, спектакль “Талерантнасць” у Купалаўскім ператварыўся для мяне ў сапраўдную бітву, хоць трэба было зрабіць толькі чатыры касцюмы.

П.В.: Дызайнеры гавораць: “Я не веру праектнай задачы, сфармуляванай у невядомых мне ўмовах”. А мастак можа не паверыць пастаўленай рэжысёрам задачы?

А.І.: Часцей не прапа-ноўваюць, а чакаюць ад нас. Мне, прынамсі, вельмі патрэбна зыходная кропка, я ўмею сінтэзавацца з рэжысёрам. Аднак не кожны пастаноўшчык можа дакладна адказаць на пытанне, чым яго зачэпіў узяты матэрыял. А задачы патрэбны — тады мэты стануць відавочнымі. У гэтым плане мне спадабалася працаваць з Геннадзем Мушпертам, калі той ставіў у ТЮГу “Лісу і вінаград”. У сілу пэўных абставін у нас з рэжысёрам была ўсяго гадзіна на перамовы, таму ён надзвычай канкрэтна адказаў на пытанне, што неабходна на сцэне: пры-

любоўна дастае з упакоўкі новую блешню вырві вока залацістага колеру — адной ёй можна было зарубіць усё! — і прымацоўвае яе да вуды. Прыкмеціўшы, што я сачу за яго маніпуляцыямі, ён расчаравана схаваў пакупку ў кішэню.

Н.П.: У гэтым сезоне з’явілася нямае пастановак з надзвычай падрабязнай сцэнаграфіяй, якая на дзіва мала абыгрываецца дзеяннем. Можна, сцэнографу і не важна, ці задзейнічае рэжысёр усё, што ён прыдумае?

А.І.: Падаецца, рэжысёр, выбіраючы мастака, не заўсёды задумваецца, ці супа-

стасаванне, куды прывязць сабаку, месца, дзе сядзець, дзверы для ўваходу і гонг. І ўдалося зрабіць добрую сцэнаграфію.

Н.П.: Ці можа існаваць у сцэнографа спіс рэжысёрскіх прапановаў, на якія ён адкажа катэгарычным “не”?

К.Ш.: Асабіста мне не падабаецца, калі на сцэне пануе побыт. Такое вырашэнне можа выратаваць толькі бліскучы акцёрскі ансамбль. Сама ж такую ідэю наўрад ці падтрымаю.

А.І.: А мне адразу ўспамінаецца спектакль “Соня” латвійскага рэжысёра Алвіса Херманіса, за тры гадзіны якога на сцэне гатавалі натуральны пірог. Паталагічны побыт!

К.Ш.: Паталагічны — гэта ўжо не бытавізм, а мастацкі вобраз.

А.Ж.: А калі забіраеш у артыста гэты самы побыт, то часам і канфлікт узнікае. Таму нават рэжысёр можа даць слабінку і ўстаіць бытавую дэталю туды, дзе гэта не адпавядае агульнай канцэпцыі. Я працаваў над візуальным рашэннем спектакля Кола саўскага тэатра “Пахавайце мяне за плінтусам”. Рэквізіт быў умоўны: мы з рэжысёрам Валерыем Анісенкам адмовіліся ад шклянкі, тарэлак, клізмаў, таблетак — усяго, за выключэннем... дзвюх вуд, на якіх так настойвалі акцёры. Так пасярод спектакля яны і тырчалі: дзве зялёныя вуглепластыкавыя вуды, якія набыў таваравед. У пастаноўкі было багата фестывальнае жыццё. І вось на кожным абмеркаванні мне за гэтыя вуды пападала. Трэба прызнаць, пасля іх усё ж прыбралі. Але да гэтага моманту я неяк зазірнуў у грывёрку да пачатку чарговага конкурснага паказу і пабачыў, як акцёр

дае ён з тым па вобразе мыслення. Тэатр насамрэч можа быць любым, аднак рэжысёру патрэбна знайсці партнёра пад канкрэтную работу. У гэтым кірунку захапляюся Яўгенам Карнягам. Ён прыходзіць да мастака з прыдуманым спектаклем, шмат дыктуе, але пры гэтым чую сустрэчныя прапановы. І ў адрозненне ад многіх іншых калег па цэху, выкарыстоўвае сцэнаграфію па максімуме, задзейнічае ўсё, што дае сцэнограф. Мала таго — яшчэ ўмудраецца выкарыстаць адзін і той жа прадмет у розных варыянтах!

Н.П.: Але ці заўжды так шчыльна на ўсіх этапах вытворчасці ўзаемадзейнічаюць рэжысёр і мастак?

А.І.: Мяне заўсёды засмучала сістэма, пабудаваная ў большасці тэатраў. Звычайна пастановачны “паравоз” пачынае весці сцэнограф, які павінен здаць макет да пачатку рэпетыцыйнага перыяду. Пасля пачынаюцца чыпкі... і рэжысёр з акцёрамі прыдумваюць свой спектакль. Раптам высвятляецца, што рэжысёру нешта непатрэбна, і напярэдадні прэм’еры ён можа без папярэджвання прыбраць дэталю дэкарацыі ці рэквізіт, на якім, магчыма, трымалася мастацкае рашэнне! Ці, наадварот, да мяне прыходзіць з просьбай штосьці дадаць. А куды, калі мазаіка ўжо складзеная? Так сутыкаюцца дзве гісторыі, а глядач гадае пасля спектакля, чаму ён нічога не зразумеў.

А.Ж.: Знаёмая сітуацыя. Як не дзіва, незалежныя праекты ў гэтым сэнсе нічым не адрозніваюцца, бо дзейнічаюць па той жа тэхналогіі. І ўсё ж мне шчасціла: некалькі разоў распачыналі працу з сумесных з рэжысёрам чытак. Проста

ідылія! Асабліва, калі перад гэтым паспеў накідаць агульныя планы, каб мець на сустрэчы нейкі канструктар на руках. Перыядычна па такой схеме выбудуём зносіны з Валерыем Анісенкам. Напрыклад, “Дрэвы паміраюць стоячы” для Гомельскага драмтэатра стваралі разам літаральна па сцэнах. Ёсць у залежнай прафесіі глыток паветра: калі прачытаў п’есу і з ёй жывеш.

К.Д.: Што рабіць, калі драматургічны матэрыял мастаку не падабаецца?

А.Ж.: Бывае так, што дамовы ўжо ёсць, чытаеш п’есу, а яна выклікае раздражненне. У гэтым вы-

падыход нават замінае ім развіваць тэатральнае мастацтва, бо тэатр сам па сабе вельмі інтэрнацыянальны. Нацыянальнае павінна адчувацца праз нейкія каларыстычныя, рытмічныя нюансы.

А.І.: Беларускія бачна ў колеры. Калі моцна абагульваць, то колеру ў нашых драматычных спектаклях мала. Мы вельмі сціплыя ў выбары фарбаў, звычайна вырашэнне будзем на двух-трох, з большага хіба дададзім нейкую стракатую пляму.

К.Д.: Затое ў дзіцячых спектаклях усе адрываюцца. Адрываюцца адчува-

А.І.: Ды і хто з рэжысёраў думае, што у мастака, акрамя тэатра, ёсць асабістае жыццё. А колер патрабуе вельмі многа часу, і фоташоп, куды можна загнаць карцінку і заліваць яе рознымі фарбамі, каб вынайсці найбольш удалае спалучэнне, не заўсёды выратуе. Справа ў яшчэ адным важным моманце: мы працуем з фактурай, а кожны з матэрыялаў мае адметную фарбаперадачу. Напачатку кар’еры я часта рабіла аплікацыі: клеіла кавалачкі з розных матэрыялаў, мяняла месцамі, каб пабачыць жывапіс фактуры. Бо можна прыдумаць чорныя ўстаўкі на су-

мі! І ты радуешся такой неверагоднай удачы.

А.І.: На адным казахскім рынку пабачыла дванаццаць адценняў чорнага. Вось гэта раскоша! Нам такое і не снілася...

А.Ж.: У айчынных рэгіёнах вельмі абмежаваны выбар не толькі тканін, але і матэрыялаў для цвёрдай дэкарацыі. Аднак не падаем духам: у такіх умовах вельмі хутка развіваецца варыятыўнасць мыслення. Калі працягваць размову пра побытавыя рэчы, то ў свабодных праектах крыху лягчэй працаваць, бо ты нязначна менш абмежаваны ў правядзенні закупаў.

ладдзю. Хочацца стасункаў унутры нашага цэху. Чаго далёка хадзіць: вось дзякуючы кругламу сталу “К” я сёння нарэшце асабіста пазнаёмілася з Жыгурам. Мы ўсе — раз’яднаныя, кожны працуе ў сваёй майстэрні, агульных мерапрыемстваў няма, нічога не робіцца і профільнымі арганізацыямі. Тым жа Саюзам мастакоў. Конкурсаў, на якіх мы маглі б сустрэцца, таксама амаль не засталася. На памяць прыходзіць хіба ўжо ўзгаданы конкурс Ушакова.

Н.П.: Нават у межах апошняй Нацыянальнай тэатральнай прэміі сцэнографу не вылучалі.

А.Ж.: Не думаю, што ў ВНУ могуць навучыць галоўнаму для нашай прафесіі — уменню знайсці кропкі судакранання з рэжысёрам, каб адстаяць сваю ідэю.

К.Ш.: Падсумоўваючы набыты мной на гэты час вопыт, усё нараджаецца ў дыялогу з рэжысёрам. Калі сядзіш адзін, то нарастае напружанне, у выніку праца ідзе складана. У дыялогу ж знікаюць рамкі абмежаванняў і ўзнікаюць патрэбныя вобразы. Я чэрпаю энергію ў размовах.

А.І.: Наша прафесія — я і белы ліст. Таму вельмі хочацца часцей сустракаць рэжысёраў, гатовых разважаць. Тады мне не трэба вымучваць з сябе вырашэнне спектакляў, колькасць якіх за маю прафесійную дзейнасць набліжаецца да сотні. Можна гаварыць нават не пра спектакль непасрэдна, а за жыццё, але каб я разумела, хто такі рэжысёр, што стаіць перада мной, як ён адчувае свет.

К.Ш.: Сапраўды, каб зразумець рэжысёра, трэба яго спазнаць: чым больш даведваешся пра пастаноўшчыка, тым цяплей табе з ім працаваць, тым яркавей вынік. Калі рэжысёр трымае дыстанцыю, то і ў сцэнічнай прасторы нічога не атрымаецца.

К.Д.: Можна прасцей было б, калі б яшчэ ў Акадэміі мастацтваў будучыя сцэнографы працавалі сумесна з пачынаючымі рэжысёрамі? З першага курса, каб абодва бакі маглі зацікавіцца агульным праектам.

А.Ж.: Было б выдатна праводзіць сумесныя лабараторыі. Ладзіцца ж шматлікія рэжысёрска-драматургічныя імпрэзы, якія пасля выліваюцца ў неблагія спектаклі. Не менш жыватворнымі мусілі б быць лабараторыі са сцэнографамі, каб яны і рэжысёры пачулі адзін аднаго. Калі сюды яшчэ кампазітараў дадаць, якіх мы часта ў вочы не бачым да прэм’еры... Мара ды толькі! Ад такога яднання паболела б дасягненню ва ўсіх кірунках мастацтва, з якіх складаецца тэатральная плынь.

Андрэй Жыгур.

Ксенія Дубоўская.

Кацярына Шымановіч.

Алена Ігруша.

Наталля Валанцэвіч.

Айчынны тэатр вачамі сцэнографу

падку бяру на ўзбраенне тэхналогію Данііла Лідара, якую ён пазначыў у сваёй кнізе “Тэатр для сябе”. Савецкі сцэнограф раіў намацаць зыходную кропку для стварэння вобраза, у тым ліку праз сваю асабістую біяграфію, знайсці ў тэксе хаця б адно слова ці фразу, ад якой можна адштурхнуцца.

КОЛЕР НАЦЫЯНАЛЬНАГА НАСТРОЮ

Н.П.: Айчынны сцэнаграфія мае нацыянальны асаблівасці, па якіх можна пазнаць беларускі макет, нават не ведаючы імя аўтара?

А.Ж.: Неяк я прапрацоўваю тэму ментальнага ў сцэнаграфіі. Заўсёды можна пазнаць казахаў, узбекаў: яны нацыянальны каларыт дададуць і ў сучасную пастаноўку, аднак тое далёка не заўжды апраўдана. Па маім адчуванні, такі

еца адсутнасць стылявой еднасці. На сцэне часцяком мільгаценне кіслотных адценняў.

А.І.: А можа ў мастака-пастаноўшчыка, быў абмежаваны, як заўсёды, час для падрыхтоўкі? Мікалай Пінігін — адзіны за ўсю маю практыку рэжысёр, які дае матэрыял задоўга да запуску спектакля ў вытворчасць. Напрыклад, п’еса Ясмiны Рэзы трапіла да мяне амаль за год да планаванай прэм’еры “Талерантнасці”. Хто яшчэ дазволіць мастаку раскошы пра жыць у матэрыяле, вырасці ў ім, некалькі разоў перарабіць задуманае? Ёсць час папрацаваць, асабліва калі рэжысёр просіць некалькі дзясяткаў строяў.

А.Ж.: Так, гэта свята, калі ёсць час. Звычайна даюць тыдні тры...

К.Ш.: А ў цябе паралельна ўжо ідзе некалькі праектаў.

кенках, а іх зрабляць з акасімі — і чорны атрымаецца такім глыбокім, што будзе валіць правалы ў касцюмах.

Н.П.: І ўжо няма ні часу, ні фінансавання змяніць матэрыял...

А.Ж.: Трэба пачаць з таго, што ў нашай краіне нават акасімі выбраць няма з чаго. Сталічным калегам шанцуе: ёсць магчымасць выбару матэрыялу. У Віцебску і іншых гарадах сутыкаюся з тым, што прыходжу за патрэбным лапікам тканіны абранага колеру, а ў краме вісіць тры анучы. У Мінск мяне ніхто не выправіць, каб купіць па два метры тканіны і выбраць найлепшы варыянт. Таму ўжо не ідзе размовы пра выбар фактуры: знайшоў патрэбныя сiні — і дзякуй Богу. Хаця бываюць і неспадзяванкі. Неяк на трапіў на шэрую фланэль: яе ў прынцыпе не знайсці, а тут, відаць, з-за дрэннай афарбоўкі ляжала рулона-

Пётра Васілеўскі.

Настасся Панкратава.

ШЛЯХ ПААСОБКУ?

Н.П.: Спецыялізаваныя сайты па тэатру і кіно публікуюць біяграфіі актёраў і рэжысёраў, якія ўся прастора СНД можа выкарыстоўваць у якасці своеасаблівых рэзюмэ для пошуку аднадумца для новага праекта. Ці можна пабачыць дзе-небудзь спіс сцэнографуў?

А.І.: Давайце пачнем не са спецыялізаванага сайта, а хаця б з таго, каб тэатр браў з сабой на фестываль мастака таго спектакля, які ён вязе на міжнародны форум. Каб сталы мастак змог там пабачыць, што робяць маладыя і такім чынам не пагаснуць. А мо і падзяліцца вопытам з зацікаўленай мо-

На маю думку

Летась эпажына мастак Руслан ВАШКЕВІЧ увайшоў у тэатральную прастору, стварыўшы сцэнаграфію для пастаноўкі “Школа падаткаплацельшчыкаў”. Мiнула крыху больш за год — і яго імя iзноў на афішы Купалаўскага тэатра: гэтым разам у дэкарацыях Вашкевіча зажылі персанажы п’есы Ясмiны Рэзы. Ці не вырашай мастак асталывацца ў новай прафесіі?

— Мне падаецца, не так важна, у якасці каго сябе ідэнтыфікаваць, — кажа Руслан Вашкевіч. — Сцэнаграфія для мяне эксперымент. Калі я пабачыў расхінутую пашчу сцэны, мне падалося надзвычай цікавым паспрабаваць загаварыць яе маштабы, формы, фактуры. Прапанова ад Мікалая Пінігіна прыйшла як раз да часу. Гэта ж крута, калі ты працуеш не для абстрактнага наведвальніка, а для непасрэднай тэатральнай публікі,

Чым насыціць пашчу сцэны?

якая тут жа рэагуе на твае вынаходкі. Ты нават бачыш адрываюцца рэакцыю: дрыжанне, пот, вочы, абурэнне. Мне ўвогуле падабаюцца новыя задачы, бо яны прымушаюць спазнаваць невядомае і некуды імкнуцца.

Не магу сказаць, што спрабаваў сябе ў нечым кардынальна новым. У апошні час я шмат займаўся персанальнымі праектамі, а яны таксама патрабуюць драматургічнага падыходу, выбудовы адмысловай сцэнаграфіі — маю на ўвазе неабходнасць арганізацыі экспазіцыйнай прасторы, уменне звязаць шматлікія выставачныя залы ў адзіную канцэпцыю. Ты бярэш адказнасць на сябе за гледача, выбудуеш лагістыку яго перасоўвання па залах, каб знаёмства з інтэрактыўнай экспазіцыяй атрымалася ўсвадомленым, а чалавеку было б як мінімум цікава. Мне заўжды важна скампанаваць аб’екты так, каб узварухнуць гледача, справакаваць яго на імгненную рэакцыю.

Распачынаючы тэатральны эксперымент, раіўся па пэўных пазіцыях з Барысам Герлаванам, з Мікалаем Пінігіным. З ім нават заехаў у “Ленком”, дзе пазнаёміўся з тамтэйшымі сцэнографамі. Я адчуў асаблівасці гэтай прафесіі: праца з маштабам сцэны, святлом, глыбінёй. Шчыра кажучы, напачатку работы над сцэнаграфіяй для купалаўцаў, не ўтыкаў, навошта мяне паклікалі, калі ўвесь час рэжысёр мяне перапыняў, адхіляючы экстраардынарныя прапановы. Ён тлумачыў: галоўны на сцэне актёр, таму дэкарацыі не павінны перацягваць увагу на сябе, ператварацца ў самадастатковы арт-аб’ект. Імкнуўся рухацца ў гэтым рэчышчы. Праўда, усё роўна атрымалася так, што напачатку трэцяй дзеі “Школы падаткаплацельшчыкаў”, калі за заслонай глядач бачыць свет парыжскай раскошы, штотра гучаць апландыменты. Па словах Пінігіна, сапраўдна радкасаць, каб зала рэагавала на дэкарацыі.

У “Ленком” я бачыў моцна перагружаныя спектаклі са шматслойным занадта арэчаўленым светам. Гэтыя рэплікі з 1980-х падаюцца мне празмернымі, бо ў нас час глядач іншы. У тэатр прыходзяць людзі, якія штодня жывуць і ў віртуальным свеце, які можа быць куды цікавейшым за прапанаваны рэжысёрам ці мастаком. Тэатр становіцца мабільным, усмоктвае ў сябе праявы нашага жыцця, насычаецца элементамі вулічных пастановак, мастацкіх пошукаў аматараў. На вуліцы сёння бывае цікавей, чым у тэатры ці музеі. Таму класічны сцэнограф у сваім сур’ёзным падыходзе часам закрываецца ад нерва часу, ад сённяшняга рытму. Магчыма, такі погляд з боку будзе карысным сучаснаму тэатральнаму мастацтву. Бо, як гаварыў мне Пінігін, у тэатры усё ідзе надрэнна, але ёсць адчуванне руху па накатанай.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Да 15-годдзя Наваполацка пад музей гісторыі развіцця яго прадпрыемстваў Віктар Лук'янаў з памочнікамі аформілі ўжо ўвесь барак. Там ён і праіснаваў, пакуль установе не выдзелілі новае памяшканне на вуліцы Калініна. Цяпер ужо пад назвай Музей гісторыі і культуры месціцца ў новым будынку непадалёк ад цэнтральнай плошчы Будаўнікоў, а партрэт Віктара Міхайлавіча — элемент экспазіцыі.

— Я стаў галоўным мастаком горада, але на грамадскіх пачатках, — адзначае спадар Лук'янаў. — Зацікаўленую моладзь туды запрашалі не

Страчаны трыпціх, прысвечаны палёту чалавека ў космас, на тарцах дзевяціпавярховікаў па вуліцы Якуба Коласа на ўездзе ў горад (аўтары Васіль Мартынчык, Уладзімір Новак).

Усе ў “горад-сад”

Пад'езды ў дамах жыхарам не пераблытаць.

“Нептун” Льва Аганавы.

толькі на будоўлю і прадпрыемствы, таму паступова я змог скалаціць і вялікі калектыў мастакоў — больш за 20 чалавек: Аляксандр Канавалаў, Васіль Цецяноха, Пётр Грыўсевич, Мікалай Ступакоў, Віктар Пашкоў, Віктар і Галіна Стасевичы, Уладзімір Гавазюк, Сяргей Дзмітрыеў, Леў Аганаў, Уладзімір Шапко, Ігар Куржалаў... Кожнага зараз паіменна нават не ўгадаю — баюся памыліцца. Хай даруюць мне тэа, каго не назваў.

У КОЖНЫМ БУДЫНКУ — МАСТАЦКАЯ РАБОТА

Усе яны працавалі ў майстэрнях на вуліцы Паркавай — так з'явіўся філіял

Віцебскага мастацка-вытворчага камбіната. Не скарыстацца магчымасцю задзейнічаць у будове горада такія творчыя сілы было б глупствам.

— Разам з архітэктарамі — Максам Маісеевічам Шлей-

мовічам і Аркадзем Цімафеевічам Каратковым — мы распрацавалі такую сістэму: ужо на стадыі праектавання будынка планавалі там

якую-небудзь мастацкую працу, адразу закладвалі ў смету яе кошт — усё ж такі

манументальныя працы патрабуюць заграб. Будаўнікі заключалі з намі пісьмовую дамову і не маглі здаць будынак, пакуль не гатова наша работа. Гэта было цудам, які не здзейсніўся б без нашай сістэмы. Роспіс у інстытуце, вітражы ў паліклініцы № 1 і скульптуры на яе фасадзе, кафэ “Віцязь”, адна кнігарня, другая — і пайшло-пайехала, — распавядае Віктар Міхайлавіч.

Ён і сам — аўтар шматлікіх роспісаў, вітражоў і мазаік амаль у кожным мікрараёне Наваполацка.

— Калі ў 1982 годзе адкрыўся кінатэатр “Мінск” з маёй працай “Белая Русь”, я змог за яе атрымаць без чаргі машы-

ну. Інакш дзесяць гадоў чакаць давялося б, — смяецца мастак. — Вось якое стаўленне было! Суседні Полацк — старажытны гістарычны цэнтр — быў на другім плане. Наваполацк на яго фоне выглядаў вельмі кантрасна. Кінатэатры “Мінск” і “Космас”, іншыя аб'екты, над якімі мы разам працавалі, радыкальна адрозніваліся ад звычайнай будовы, рабіліся на новым узроўні, — адзначае першы галоўны мастак Наваполацка.

Макс Шлеймовіч, на той час галоўны архітэктар горада, у сваёй кнізе “Навапо-

лацк. Год за годам” назваў тэа працэсы “рашэннем унікальнай задачы па масавым укараненні ў гарадское асяроддзе дэкаратыўна-мастацкіх работ”. Адзел пад яго кіраўніцтвам рыхтаваў і зацвярджаў у гарвыканкаме план сумеснай працы мастакоў і архітэктараў на год наперад. Плён такога грунтоўнага падыходу да справы відавочны — за планіроўку і будову Наваполацка аўтарскаму калектыву на чале з Юрыем Шпітам у 1984 годзе была прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР у галіне архітэктуры.

ЛЕС У ГОРАДЗЕ, А ГОРАД У ЛЕСЕ

— Такого больш нідзе ў Беларусі не было і ўжо, відаць, не будзе, хая менавіта так і павінна быць, — утэўнены скульптар Леў Аганаў,

“Сіняя птушка” Льва Аганавы: 1989 і 2018 гады.

які пераехаў у Наваполацк у 1975 годзе. — Два працэнты ад агульнага кошту праекта будынка закладваліся на мастацкую працу ў ім, і гэтага хапала. Калі эскізы рыхтуюцца на стадыі праектавання, потым няма нечаканасцяў, таму так працаваць было зручна ўсім. І зрабіць удалося многае.

Хлопчык на шары ў фантане каля школы мастацтваў, “Нептун” побач з крамай “Пралеска”, бронзавы Аляксандр Пушкін ля бібліятэкі, што носіць імя паэта, вытанчаная жаночая постаць (яна ж Бязозка ў народзе) на вуліцы Катарыяна — усё гэта працы Льва Рыгоравіча,

50-годдзя горада зрабіў трохфігурную кампазіцыю побач з помнікам першай палатцы.

— У свой час Наваполацку вельмі пашанцавала з кіраўніцтвам — спачатку Бязозкаў, затым Пётр Асіпенка — ініцыятыва ішла менавіта ад іх, асабістая зацікаўленасць давала вынікі, — разважае Леў Рыгоравіч. — Мастакі прыязджалі, паказвалі сябе і атрымоўвалі жыллё, таму заставаліся. Працы было шмат, і рабілася ўсё не куды-небудзь, а для свайго ж горада. Калі працы не стала, людзі пачалі з’язджаць у іншыя гарады. Я сам з 2005 года жыву ў Астрашыцкім Гарадку.

Мазаіка на будынку Палаца дзяцей і моладзі (аўтар Альберт Някрасаў).

што можна ўбачыць на вуліцах горада, і гэты спіс можна працягнуць. Хача шмат чаго з яго ўжо выкрэсліў час.

— Мая першая замова для Наваполацка — цыкл драўлянай скульптуры па матывах казак (“Воўк і Чырвоны каптурок”, “Група казачнікаў”, “Віцязі”, “Іван ды Мар’я” — “К”), — узгадвае Леў Рыгоравіч. — Спачатку для парку ў пятым мікрараёне, затым яшчэ на плошчы каля Дома культуры нафтавікоў паставілі “Музыку”, “Леля” і “Трох грацый”. Выразаў усё з дуба. Тады такая скульптура была моднай і добра ўпісвалася ў прастору — нібы лес у горадзе, а горад у лесе. Мне падавалася, што дрэва даўгавечнае, а яно прастаяла 25 гадоў — калі скульптуры разбурыліся, іх забралі. Але ўсё адно шмат работ у бронзе захавалася.

Месца для кожнай выбіралася невыпадкова.

— Напрыклад, таго ж “Нептуну” планавалі ўсталяваць у двары жыллага дома, — кажа спадар Аганаў. — Там ужо адзін беленькі стаяў. Але калі я вылепіў скульптуру, галоўны архітэктар прапанаваў перанесці яе на фантан. Хлопчыка на шары таксама ў працэсе перабраў у цэнтральную фігуру яшчэ аднаго фантана. Кожны раз выбіралі найлепшае месца, каб скульптура арганічна ўпісвалася ў прастору.

Апошні раз скульптар прыязджаў у Наваполацк дзесьці гадоў таму — да

“СКЛАДАНА ЗНАЙСЦІ Пад’езд, калі яго не абазначыць”

Упрыгожвалі мазаікамі пад’езды жылых дамоў у той час у розных гарадах, але звычайна тое было асобнымі невялікімі работамі. Наваполацк — адзіны ў Беларусі горад, дзе такім чынам дэкарыраваны кожны пад’езд у межах цэлага мікрараёна.

— Гэта была мая ідэя — дамы вялікія, некаторыя аж на 12 пад’ездаў, таму знайсці свой часам складана, калі яго неяк не абазначыць, — тлумачыць Віктар Міхайлавіч. — Эскізы для першых двух дзевяціпавярховікаў у 1975 годзе зрабіў сам, а затым ужо пайшлі замовы ў працэсе далейшай забудовы мікрараёна, да працы падключыліся іншыя мастакі.

Для кожнага будынка — свой сюжэт. Для кожнага пад’езда — свой колер. Уваходы ў дзевяціпавярховікі, узведзеныя ў сярэдзіне 1970-х — 1980-я гады, бачна здалёк — там і вавёркі, і кветкі, і птушкі ці нават шахматы і стрэльбы.

— Я не задаваўся мэтай сур’ёзна матыў вынаходзіць — толькі абазначыць пад’езды, — тлумачыць мастак. — У мяне былі дэкаратыўныя арнаментальныя кампазіцыі. У іншых мастакоў — штосьці яшчэ. Ганаруся, што так атрымалася зрабіць!

Некаторыя з мазаік захаваліся выдатна, некаторыя

“Тры грацыі”.

ж — амаль цалкам абваліліся. Прыкра, што хтосьці лічыць патрэбным клеіць абвесткі “куплю-прадам” менавіта на дэкарыраваную сцяну ці ўвогуле зафарбоўвае яе.

ПОМНІК ЧАСУ І СКАРБ

Для прыпынкаў грамадскага транспарту ў Наваполацку таксама рабілі мазаікі, але амаль у першапачатковым выглядзе захавалася толькі адна — з гербамі гарадоў Беларусі на вуліцы Калініна. Астатнія збольшага “асучаснілі”. Тое ж самае адбылося з некаторымі будынкамі — фасады, дзе раней былі нейкія манументальныя працы, затынкавалі падчас рэмонту.

У аддзеле архітэктуры і градабудаўніцтва Наваполацкага гарвыканкама палітачылі — за стан кожнага аб’екта адказваюць яго ўладальнікі. Фантаны, скульп-

туры, мазаікі — гаспадары ва ўсіх іх розныя, але за агульнай карцінай па-ранейшаму сочаць мастацкая і архітэктурная рада. І кожную мазаіку ці пано стараюцца максімальна зберагчы.

— Мы клапаціліся пра тое, каб усё гэта было, — кажа архітэктар Макс Шлеймовіч. — Адказнасць за захаванне работ потым лягла на плечы іншых. Штосьці было загублена свядома, але штосьці сапраўды забраў час.

— Я лічу, што горад губляе свой твар, — гаворыць Віктар Лук’янаў. — Мазаічныя пліткі каля пад’ездаў адкалупалі ці зафарбавалі. Некаторыя пацяргалі парадкам, і ніхто за гэта не адказвае. Лду каля гасцініцы “Беларусь”, а там мазаіку на сцяне цэментам закрываюць. Добра, што большую частку паспелі выратаваць. А мой роспіс у першым корпусе ўніверсітэта? У 1970-я гэта было

Мазаіка на плошчы Будаўнікоў.

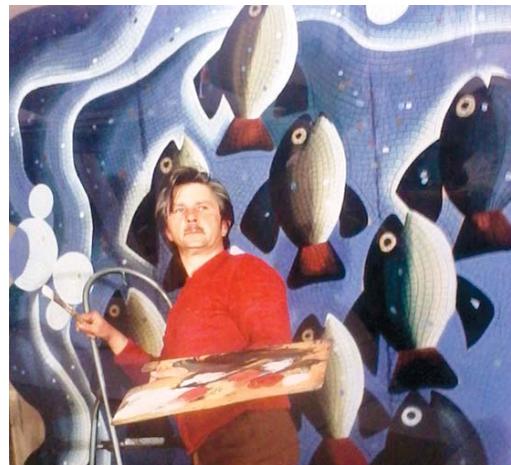
першае, што людзі бачылі на ўваходзе. Цяпер першым бачаць тое, як людзі ядуць — там зрабілі буфет, а на роспіс прыбілі меню. Жырандоль для рэстарана “Чабарок” я рабіў і манціраваў на шклозаводзе “Нёман”, спецыяльна для гэтага там печ усталёўвалі. Дык будынак прадалі нейкаму прыватніку, а той прадаў у Польшчу жырандоль. А нам што, не трэба? Там жа ўсё адно рэстаран і зараз, прыходзяць людзі. А вітражы на “Пралесцы” не разгледзіш за рэкламнымі шыльдамі на фасадзе. І мне шкада сваіх работ і работ іншых мастакоў, бо іх здымаюць не таму, што яны дрэнныя, а таму, што хтосьці можа сказаць: “Мне не падабаецца”. Так можна прыйсці да поўнага запустення. Як гэта разумець? Чаму такое стаўленне?

Супрацоўнікі Музея гісторыі і культуры Нава-

полацка адзначаюць, што апошнім часам цікавасць да манументальных прац у горадзе ўсё ж такі павысілася, але яе пакуль не дастаткова — камусьці даводзіцца доўга тлумачыць, у чым каштоўнасць тых жа мазаік ці скульптур. Але ёсць і тыя, хто ўпэўнены — гэта ж адметнасць горада, помнік часу і мастацкі скарб, які ў свой час атрымаў Наваполацк і які важна максімальна захаваць цяпер.

Асабліваю падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыяла рэдакцыя “К” выказвае навуковому работніку Музея культуры і гісторыі горада Наваполацка Веры ШУШКО.

Фота аўтара, Аляксандра ЯРМАЦА і з кнігі Макса ШЛЕЙМОВІЧА “Наваполацк. Год за годам”.

Віктар Лук’янаў за працай. Выраб картону для мазаікі ў дзіцячым садку.

Мастацкі роспіс “Белая Русь” у кінатэатры “Мінск”, адкрыты ў 1982 годзе (аўтар Віктар Лук’янаў).

Меркаванне

Глеб ОТЧЫК, мастак:

— Важна памятаць, што такія манументальныя работы — знакавыя, яны адлюстроўваюць эпоху і час. Ні ў якім разе іх нельга дэманціраваць, што б з імі ні зрабілі гады — толькі рэстаўрыраваць! Так робяць па ўсім свеце! Напрыклад, у тым жа Берліне ідзеш і бачыш дзесьці цэглу старую, а дзесьці калонну. Калі тырчыць труба якая, яе не прыбіраюць адразу — вырашаюць, як аб’ект зберагчы. Таму што ўсё — гісторыя. У нас нядаўна адкрылася кафедра рэстаўрацыі, і гэта толькі першыя крокі, каб ахоўваць такія помнікі часу. Хацелася б рабіць гэта на заканадаўчым узроўні. Таму што не паўсюль разумеюць каштоўнасць тых жа мазаік ці роспісаў, і мы губляем творы мастацтва. Праблема існуе і вырашаць яе трэба паступова, хача б пачынаючы агучваць услых.

“Толькі рэстаўрыраваць!”

Супраць мастакоў і архітэктараў была распаўсюджанай з’ява ў савецкія часы. Але ў 1990-я гады адбыліся перамены, якія заўважна адбіліся на розных аспектах жыцця. Працэс насычэння гарадской прасторы творамі мастацтва перарваўся. Замой на дэкор проста не стала.

Калі чалавека з дзяцінства атачае прыгажосць розных эпох — гэта візуальнае выхаванне. А мы чым будзем

выхоўваць, калі пабудуем вакол адны шэрыя дамы? Мастак не піша адну і тую ж карціну некалькі разоў, так сама і з архітэктарамі. Ды няхай бы хоць адзін працэнт ад агульнай сумы праекта будынка закладваўся б і цяпер на мастацкую работу — кардынальна змянілася б уся краіна! Дастанкова зрабіць нейкі савет ці даручыць пытанне тым радам, што ўжо існуюць. Каб прыходзіў да іх забудоўшчык: “Хачу паставіць дом”. І паказвае, які. Рада яму адказвае: “Такіх ужо тысячы. Чым ваш будзе адрознівацца?” Забудоўшчык прапануе варыянты: “Я хачу...” І вось тады ўжо мы маем творы мастацтва, а не шэрыя сцены. Мастацтва ў гарадскім асяроддзі — гэта доўгатэрміновая інвестыцыя. Яно будзе прыносіць прыбытак стагоддзямі! Ужо зараз да нас у краіну прыязджаюць турысты, якіх цікавіць савецкая эпоха. Час сыходзіць і яго ўжо не вернеш, але можна зберагчы памяць аб ім.

Камедый на тэатральных сценах становіцца ўсё больш. Крытыкі стогнуць — глядачы галасуюць рублём. Вось і ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага з’явілася чарговая камедыя з надзвычай прыцягальнай для публікі назвай — “Як стаць багатым”.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота з архіва НАДТ імя М.Горкага

Камедыя: грошы ці мастацтва?

Сцэна са спектакля “Як стаць багатым”.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Спектакль пастаўлены мастацкім кіраўніком тэатра Сяргеем Кавальчыкам па п’есе “Блэз” Клода Манье. Але ж ці зацікавіць імя галоўнага героя ў назве? Дый у нашым моўным асяродку яно асацыюецца ў каго з блюзам, а ў каго з бэзам. Што ні кажыце, прайгрышыны варыянт. Іншая справа — цяперашняя назва. Актуальнасць — 100 працэнтаў! Прыцягальнасць — 200, калі не ўсё 500. Працягласць уражвае не менш — амаль тры гадзіны. А пазітыў, смехатэрапія, роздуму, суму — дазіравана, каму як.

Аўдыя & Відэа

Алег КЛІМАУ, спецыяльны карэспандэнт “К”
Андрэй ЗАЯЦ, музыкант гурта “Тяні-толкай”

Майскія аўдыя / відэароботы айчынных выканаўцаў рэцэнзуюць музыкант гурта “Тяні-толкай” Андрэй ЗАЯЦ (А.) і спецыяльны карэспандэнт газеты “Культура”, музычны крытык Алег КЛІМАУ (В.).

Аўдыя

Гурт The Yankees of Moor, міні-альбом Berlin Nights

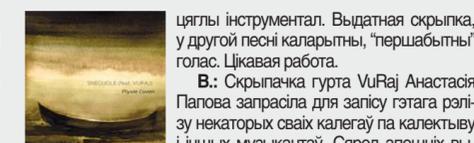
А. Напэўна, увогуле той напрамак, які вызнае гурт, можна назваць індзі-рокам. Аднак жа дзве кампазіцыі, што убайшлі ў гэты міні-альбом, моцна адрозніваюцца

паміж сабой. У першай — ламанья куглеты, драйвовыя прыпевы. Другая больш суцэльная, якая нагадвае мне саўндтрэкі да фільмаў Таранціна. Але такую разнастайнасць я вітаю, падбаецца мне, калі выканаўца можа паказаць сябе і з аднаго боку, і з другога, і з трэцяга.

В.: Першая кампазіцыя, загалюная рускамоўная, — пругкая, рытмічная, рок-танцавальная (каб музыканты яшчэ і не спявалі, то увогуле ўсё было б вельмі добра). Другая, англамоўная Time to Adore — павольная псіхадэлічная (каб яна была на хвілінку карацей — нараканню ў мяне не выклікала б). Агульнае уражанне — нешта такое малазразумелае. Каманда за сваю гісторыю пакуле не выпусціла аніводнага поўнафармаціна, цалкам верагодна, выдай яна такі, стала б больш зразумела, што калектыву з сябе уяўляе.

Праект Sneguole, міні-альбом Plyvie Coven

А. Музыка крыху нагадала тое, што робіць этнатрыю “Троіца”, але ў большай ступені — “Палац”, калі ён пускаецца ў сваіх песнях у эксперыменты. Вось іх на рэлізе хапае. Хоць бы ў тых жа структурах трэкаў, калі ідзе доўгае інструментальнае ўступленне, потым з’яўляецца вакал і ў фінале зноў вяртаецца пра-

В.: Скрыпачка гурта VuRaj Анастасія Палова запрасіла для запісу гэтага рэлізу некаторых сваіх калегаў па калектыву і іншых музыкантаў. Сярод апошніх вылучаем бабулю Надзею Шылавец з трыо “Чабатухі” — дзіўную выканаўца палескіх песень. Яе “солныны выхад” у кампазіцыі Plyvie Coven гэту нешта! Хацелася, каб яна ўсё не канчалася і не канчалася — настолькі зачаравальны трэк.

Яшчэ адзін вопыт па скрыжаванню фольку з электронікай. Удалы, хоць у цэлым міні-альбом смур наганяе, але ён такі правільны, прыродны.

Відэа

Гурт Rostany, кліп на песню F#ck Me Harder

А. Мы — як “Тяні-толкай” — з гэтым гуртом сустракаліся, калі ён яшчэ называўся Dali. Зараз, мяркуючы па гэтай

Лета. У малодшых школьнікаў — канікулы. Беларуская дзяржаўная філармонія, быццам узгадаўшы колішнія Тыдні музыкі для дзяцей і юнацтва, што ладзіліся ўвесну, склала для юных наведвальнікаў суцэльны парад музыка-тэатралізаваных казачных гісторый.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Распачаўся своеасаблівы “хіт-парад” 31 мая — інтэрактыўнымі “Музычнымі прыгодамі вухастага Бурьдуса”. Адна назва чаго каштуе! Васіль Дранько-Майсюк, за плячыма якога багаты вопыт працы з дзецьмі, разам з філарманічным ансамблем салістаў “Класік-Авангард” на чале з Уладзімірам Байдавым прапануюць публіцы сапраўдную музычную гульні, цікавую і знаячым, і пачаткоўцам. Калектыву Дзіцячай філармоніі, што ў складзе “дарослай”, даю практыкуецца на музычных спектаклях — найперш з музычнай кампазітара Уладзіміра Саўчыка, які там працуе. Вось і ў чэрвеньскай афішы ёсць і “Чырвоны Каптурчык на новы лад”, і “Чароўнае дрэва спазнання”, уасобленая рэжысёрам Таццянай Мажар.

На наступным тыдні — яшчэ дзве цікавосткі: “Незнаёмая казуркі”, што нядаўна з’явіліся ў афішы, і ва ўсіх сэнсах класіка — “Маленькі прынец”, якога магчыма параўнаць з аднайменным балетам у Вялікім тэатры.

— Поўная назва маёй казкі, — гаворыць лектар Дзіцячай філармоніі, музыкантаў і кампазітара Вячаслаў Пяшко, — “Незнаёмая казуркі, ці Казка пра тое, як маленькі Бухашык выбіраў сабе прафесію”. Імкнуўшыся нежак расквіціць канцэрт для дзяцей, я сачыў гісторыю, у якой нечакана адкрылася некалькі сэн-

саў. Гэта не толькі прагнаванне жыццёвага шляху і сваёй магчымай спецыяльнасці (зразумела, што прымержышы на сябе некалькі розных прафесій, у тым ліку фотамалэлі, Бухашык прыходзіць да музыкі). Тут ёсць і думка пра камічнасць, шматлоўнасць нашага сусвету, што складаецца з многіх іншых. Закранута экалагічная тэма: прыроду трэба берагчы. Ёсць

з’яўным тэатры “Радасць” пры Свята-Елазавецкім манастыры — як апавед пра тых, хто ніколі не стале, захоўваючы чысціню ўспрыняцця свету. Мы яго паказвалі піць гадоў на самых розных пляцоўках — заўжды з нязменным поспехам. І калі “Класік-Авангард” звярнуўся да мяне з прапановай падрыхтаваць які-небудзь сумесны музычна-тэатральны праект

а з гэтым апантаным калектывам выдатных прафесіяналаў я пазнаёміўся яшчэ ў 1996-м, працуючы над “Гісторыяй салдата” Справінскага), адразу здаўся “Маленькі прынец”. Нумары аднайменнай балетнай партытуры Яўгена Глебава атрымалі ансамблева пералажаны, даліся відэапраекцыі, а я стаў пераўвасабляцца ва ўсіх персанажаў адразу. Бо прышло разуменне, што ў гэтым апаведзе не трэба аллюстроўваць знешнюю экзатыку падарожжа, як гэта звычайна робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

“Маленькі прынец”

Прынц, Бухашык і прыгоды

а з гэтым апантаным калектывам выдатных прафесіяналаў я пазнаёміўся яшчэ ў 1996-м, працуючы над “Гісторыяй салдата” Справінскага), адразу здаўся “Маленькі прынец”. Нумары аднайменнай балетнай партытуры Яўгена Глебава атрымалі ансамблева пералажаны, даліся відэапраекцыі, а я стаў пераўвасабляцца ва ўсіх персанажаў адразу. Бо прышло разуменне, што ў гэтым апаведзе не трэба аллюстроўваць знешнюю экзатыку падарожжа, як гэта звычайна робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

Музыка і тэатр — гэта звычайнае і звычайнае робіцца. Наадварот, гэта падарожжа ўтліб сябе самога, сустрача чалавека, які перажывае крызіс сэрцажнага ўзросту, з самым сабым маленкім. Таму гэта прытча, расказаная пра дорослага рэчы мовай казкі і падмацаваная музыка-эмацыйнай вобразнасцю, ідэальна палыходзіць для сямейнага прагляду.

31 мая ў рэспубліканскі праект выйшла айчынная стужка “Правілы геймера”. Гэтым разам Нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм” пастаралася запустіць праект па ўсіх патрабаваннях сучаснага рынку: папярэдне на YouTube з’явіўся трылер, у дзень прэм’еры — рэкламны ролік на тэлебачанні.

Настася ПАНКРАТАВА

У адрозненне ад рэкламнага шамацця, прэм’ера ў кінастудыі “Беларусь” прайшла даволі сціпла. Акрамя палеткаў, што з’явіліся ў гадоўных роллях — Марк Несцер, Даніла Кармалін, Фёдар Сушко

Аграгарадок Дварэц Лунінецкага раёна сёння — ягадны рай. Побач праходзіць аўтастрада М-10, якая лучыць Беларусь з Расіяй. Таму і гандлёвая плошча тут адна з самых вялікіх у наваколлі. Водар клубніц стаіць неверагодны. Іх закупаюць фурамі. А яшчэ і май з пачаткам лета аказаліся спрыяльнымі для ўраджаю трускавак (такая назва клубніц мне больш даспадобы). Кіло ягад у Дварцы, як сцвярджаюць мясцовыя знаўцы, каштуе гэтымі днямі 50-80 капеек. І як пераконваюць тыя ж знаўцы, пры дбайным падыходзе да ягаднай справы ёю можна займацца цягам усяго лета. Аднак не толькі гандлёва-камерцыіны сэнс мае дадзенае пытанне.

Яўген ПАГІН

Справа ў тым, што клубніцы сталі для Лунінецчыны брэндам. Адбылося гэта прыблізна тады, калі гэты ж статус займеў для Піншчыны гурок. А ў 2013 годзе Дварэц стаў сталіцай першага раённага свята клубніц. На адным з такіх мерапрыемстваў пінскі гурок паспрабаваў прапанаваць лунінецкай трускаўцы руку і сэрца. Але нічога ў бедака не атрымалася. Відаць, занадта зялёны для шлюбу. А вось у мясцовых работнікаў культуры ўсё атрымалася. У другой палове чэрвеня (дата яшчэ ўдакладняецца) у Дварцы пройдзе шостае раённае свята клубніц. Усе асноўныя падзеі адбудуцца ў СДК, бібліятэцы і побач з гэтымі ўстановамі. Бібліятэкары адказваюць за інфармацыйны складнік (я быў у Дварцы, наведаў бібліятэку і такой падборкі рэцэптаў па прыгатаванні страў з клубніц ніколі не бачыў!), а клубнікі — за канцэртна-тэатралізаваны. Усе ж разам — за сувеніры ў выглядзе трускавак. Над штучнымі ягадамі таксама збіраюцца восы з пчоламі. А будучы яшчэ і падворкі адзнацца сельсаветаў раёна са стравамі, прыгатаванымі з клубніц (кажуць, асабліва вытанчанымі атрымліваюцца наліўкі). На свята, як і заўжды, прыедуць госці з суседніх раёнаў. Будзем спадзявацца, што неўзабаве завітаюць і замежныя суседзі.

Цікава, чаму маўчыць Лёзна са сваім святам суніц? Няўжо мерапрыемства з году ў год нецікавае атрымліваецца?

Фармат *open air* напоўніцу выкарыстоўваюць цяпер і пшчынскія бібліятэкары. Яны паведамлілі, што ў першыя чэрвеньскія дні адзначылі пачатак школьных вакацый не толькі вясельым шоу з тэатралізацыяй, але і тым, што запрасілі чытачоў у адкрытую летнюю чытальню залу. Усё правільна, на вуліцы да кнігі і апетыт зусім іншы: чытаеш — не начытаешся. А калі пры гэтым яшчэ і клубніцы трускаць?

Паміж Смаленскім і Віцебскім цэнтрамі народнай творчасці заключана пагадненне аб культурным супрацоўніцтве. У адпаведнасці з ім у выставачнай зале Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці

3

Дварэц з трускаўкамі

4

дзеінічае абменная выстава твораў майстроў па ткацтве са Смаленска “Успомнім традыцыі ткацтва”. Як піша вядучы метадыст установы Ала Лялькіна, у экспазіцыі — вырабленыя ў этнастылі майстрыхамі Вольгай Мінчанковай і Святланвай Палкоўцавай дыванкі, габелены, комплексы касцюмаў, сумкі, паясы, сурвэткі, галаўныя ўборы, льялькі-абярэгі... Падчас адкрыцця выставы Вольга Масквічова прапанавала майстар-клас па пляценні на каклюшках пояса з рускім арнаментам.

Не толькі ткацтвам, але і вышыўкай здзівіла Ракавецкая сельская бібліятэка-клуб (Смаргонскі раён). Метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Смаргонскай раённай бібліятэкі Аксана Мамай распавяла: “На вечарыне “І тчэ,

1

2

На здымках:

- 1 Фармат *open air* цяпер выкарыстоўваюць і пшчынскія бібліятэкары.
- 2 Пасля тэатралізацыі на “Письмянковым лузе”.
- 3 Каралева — клубніца з Дварца.
- 4 Свята гульні і цацкі ў Салігорску.

забыўшыся, рука...” была прэзентавана перасоўная выстава твораў пажылых людзей. Бібліятэкар Марыя Шэлега пазнаёміла прысутных з гісторыяй ткацтва, з сімволікай ягоньх арнаментаў. Распавяла пра вышыўкі, выкананыя на розных тэхналогіях. Сярод іх — макрамэ, тамбурнае шво, рышэль, беларускі арнамент. А існавалі яшчэ старадаўнія скандынаўскія тэхнікі. Шэраг прадметаў на выставе выкананы менавіта ў гэтых тэхніках”.

Шоу на свежым паветры прапанавала дзецям Дзягалаўская раённая бібліятэка.

У двары ўстановы паказалі “Прыгоды клоўна Клёпы”. Пра гэта напісала загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі бібліятэкі Вольга Бойка.

Летась Лельчыцкі раён, як распавядае галоўны спецыяліст аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі тамтэйшага райвыканкама Галіна Лісіцкая, займеў да свайго ляснога борніцтва статус нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Дзіўная справа! Галіна Аляксееўна сцвярджае, што ў раёне і цяпер налічваецца больш за 200 борнікаў. Не-

каторым — па 80 гадоў! Але цудоўна валодаюць рамяством і іх дзеці з унукамі. Вось гэта пераемнасць! Дык вось, пад кіраўніцтвам руплівай Рэгіны Гамзовіч — грамадскага эксперта ў галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны — у раёне прапавяла экспедыцыя ў складзе супрацоўнікаў Нацыянальнай акадэміі навук і прадстаўнікоў СМІ. Сабраны вялізны матэрыял. Ён быў пакладзены ў аснову прэзентацыі лельчыцкага борніцтва, што прайшла днямі ў ГЦК. А бортнікі з аграгарадка Глушкавічы падарылі Лельчыцкаму краязнаўчаму музею калодны вулей, кола для зацягвання борці на дрэва ды іншы рыштунак.

Астравецкая дзіцячая бібліятэка брала ўдзел у раённым свяце “InterАКТЫЎ-НАЕлета”. Бібліятэкар названай установы Ганна Керэль распавядае, што дзецям вельмі спадабалася выстава кніжных навінак, асабліва музычныя выданні.

Куратар сталічнай бібліятэкі імя Адама Міцкевіча Чырвонага Касцёла Галіна Івуць піша: “У нас адбылася сустрэча з беларускай пісьменніцай Аленай Ігнацук — аўтарам некалькіх паэтычных кніг. Гучалі не толькі вершы Алены Аляксандраўны, але і песні, напісаныя на яе словы”.

Рэгіянальны фестываль паэзіі і аўтарскай песні “Письмянкоў луг”, што традыцыйна ладзіцца на Касцюкоўшчыне, быў шырока прадстаўлены ў межах XVII Міжнароднага фестывалю дзіцячай творчасці “Залатая пчолка” ў Клімавічах. Намеснік дырэктара цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюкоўскага раёна Наталія Дробышава распавядае, што

“намяць пра нешараговага паэта Алеся Письмянкова, працягвае жыць у сэрцах землякоў”.

2 чэрвеня ў Парку чатырох стыхій Салігорска прайшоў VI рэгіянальны дзіцячы конкурс гульні і цацкі. Арганізаваў яго культурна-дасугавы цэнтр Салігорскага раёна. Свае цацкі і гульні прэзентавалі прадстаўнікі не толькі Салігоршчыны, але і Клецкага, Чэрвеньскага, Вілейскага, Лагойскага, Мінскага, Барысаўскага і Дзяржынскага раёнаў.

Пра выпускны баль у Ашмянскай дзіцячай школе мастацтваў напісала намеснік дырэктара Таццяна Печкур. Агэстаты атрымалі 58 выпускнікоў.

У Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы прэзентавалі кнігу Аляксандра Чароміна “Брэст. Гісторыя памежнага горада (X — XXI стст.)”. Пра гэта распавяла галоўны бібліятэкар установы Ірына Навумчык.

Юныя мастакі з Ашмян, Смаргоні, Гальшанаў прынялі ўдзел у II адкрытым рэгіянальным мастацкім пленэры “Малюем гісторыю разам”. Падзеі адбываліся ў аграгарадку Гальшаны. Цягам шасці гадзін дзеці рабілі замалеўкі замка Сапегаў. Намеснік дырэктара Ашмянскай дзіцячай школы мастацтваў Таццяна Печкур распавяла, што дыпломамі першай ступені былі ўзнагароджаны Максім Ласёнак з Гальшанскай ДШМ і Маргарыта Дудко са Смаргоні.

Вельмі натуральным падзея той факт, што заключаныя мерапрыемствы XII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур закралі ў Аўгустоўскі канал, які даўно стаў месцам шматлюдным і жаданым для многіх аматараў прыроды і мастацтва. Тут пастаянна дзейнічаюць чытальныя залы, а сапраўднай навінкай стаў арт-аб’ект на экалагічнай пляцоўцы. З Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра паведамляюць, што аб’ект уяўляе некалькі драўляных ствалоў з адтулінамі, дзе размешчаныя кнігі. “Кніжны лес”, прызначаны для аматараў чытання, размешчаны праз пэўны час у парку гарпасёлка Сапоцкін.

Цэнтралізаваная клубная сістэма Маладзечанскага раёна прымала днямі ўдзельнікаў двух раённых конкурсаў: выканаўцаў эстраднай песні “Краіна мая, радасць мая, песня мая маладая” і вядучых “Майстар добрага настрою”. Такім чынам у Маладзечне сабраліся 27 ваякаў і 5 майстроў слова. Да летняй спеі дадалася і гарачыня конкурснага саперніцтва. Ацэньваюцца не толькі ўзровень выканальніцкага майстэрства, але і якасць уваасаблення сцэнічнага вобраза, музычнага суправаджэння, арыгінальнасць афармлення нумара і адпаведнасць рэпертуару. Першае месца ва ўзроставых групах сярод выканаўцаў эстраднай песні занялі Валдзім Пракапенка, Валерыя Барабанова, Яніна Хаміцэвіч, Антаніна Галубовіч. Найлепшым майстрам слова стаў семнаццацігадовы Дзмітрый Ціхановіч.

Аб ролі Міхаіла Булгакава ў культуры адной вёскі

Гэты населены пункт службыць прыкладам таго, як пры абмежаваных магчымасцях і ў вельмі сціснутых абставінах можна “рабіць” культуру ў вёсцы. 73 жыхары засяляюць Леснікі — у асноўным, людзі пенсійнага ўзросту. Якія і самі не хочуць проста “дажываць”, і якім не дае бавіць дні толькі ва ўспамінах аб мінулым і ў хвалючым чаканні наступнага наведвання іх сваякамі чалавек яркі — і сваёй знешнасцю, і сваёй дзейнасцю. Пра такіх у гады развітога сацыялізму казалі б — з актыўнай жыццёвай пазіцыяй. І як жа выдатна, што не зніклі яны і дагэтуль!

Алег КЛІМАЎ, Мінск — вёска Леснікі Драгічынскага раёна — Мінск / Фота аўтара

Дом сацыяльных паслуг: малы да да заліхацкі!

ПА ВОЛАНДУ

Валянціна Лук’яновіч дванаццаты год кіруе Домам сацыяльных паслуг. З такой установай, што адносіцца да галіны культуры, я за час сваіх паездак па краіне сутыкнуўся ўпершыню.

— На сёння ўстанова такога тыпу, наколькі я ведаю, у Драгічынскім раёне засталася ўсяго адна, — паведамляе Валянціна Мікалаеўна. — Штомесяц тут праходзіць сход жыхароў вёскі — з удзелам кіруючых работнікаў рознага рангу, на якіх абмяркоўваюцца і прымаюцца рашэнні па надзённых пытаннях. Сістэматычна да нас прыязджаюць служачыя сацыяльнай сферы, якія аказваюць разнастайныя паслугі — і ў гэтым выпадку Дом з’яўляецца прыёмным центрам.

Дзейнічаюць пры ДСП і тры “культурных” аб’яднання: песеннае — аматараў фальклору “Спадчына” (жанчыны ад 35-ці да 45-ці гадоў), “Суседзі” — для пажылых людзей (яно арганізуе і праводзіць усе вясковыя мерапрыемствы і ўшаноўвае вяскоўцаў у індывідуальным парадку) і сямейны народны фальклорна-этнаграфічны калектыў сясцёр Лук’яновіч. Два першыя фарміраванні збіраюцца раз у месяц, а апошняе — двойчы на тыдзень.

— Калі я чую, што пра Леснікі гавораць як пра па-

міраючых і неперактыўных, то гатовая “выбухнуць”, — прызнаецца загадчыца. — Мы — тыя, хто арганізуе вясковы вольны час, самі ж жывем тут і разумеем, што, так, не выключана, не за гарамі той дзень, калі наш куток усё ж такі сыдзе ў гісторыю. Ну а што ж далей — класіфікацыя і паміраць? Ні ў якім разе! І сабе не дазваляем упадаць у роспач, і іншым не даем! У суседняй вёсцы Скрыпелі праживае наогул 10 чалавек, але і яны не застаюцца без увагі ўладаў і нашай: сёння гэта адзін дом з яго агульнымі для ўсіх клопатамі і радасцямі. Я нават змяніла назву “Свята вёскі”: ужо два гады мы адзначалі “Свята землякоў”. І асабіста я веру, што, па меншай меры, Леснікі адрозняцца! Прыязджаюць жа тыя, хто ўсяляюцца ў дамы сваіх памерлых бацькоў, уладкоўваюцца там. Нейкія пустуючыя хапы купляюць прыезджыя з бліжэйшых гарадоў. Усё залежыць ад нас, ад нашых дзеянняў, ад жадання дыхаць гэтым палорам, дакранацца ды гэтай прыроды, якія б умовы ні прапаноўвала жыццё.

І тузае спадарыня Лук’яновіч насельніцтва (улічваючы, вядома, немаля ўзрост некаторых): ні адна падзея, што колькі-

Знакамітага вятрака ўжо няма...

Марыя і Аляксандр Коўганко. Мамчыны пласцінкі.

У Валянціны Лук’яновіч усё пад кантролем.

небудзь мае адносіны да беларускіх абрадаў, звычайў, распаўсюджаных і ў дадзенай мясцовасці, і, натуральна, толькі тут, не абыходзіць яна бокам. Калі так яно і ёсць (а не давяраць гэтай паненцы падставы ў мяне няма), то, мабыць, у Лесніках я таксама ўпершыню сустраўся з такім усёахопным падыходам. А раз ёсць “эксклюзіўныя” традыцыі, то існуюць і іншыя спецыфічныя асаблівасці, выяўленыя, напрыклад, у дыялекце, што адлюстроўваецца ў песеннай манеры ансамбляў. З “руціны” ж — правядзенне дзесьці раз у месяц... дыскатэкі! Ёсць яшчэ, аказваецца, у вёсцы такія бабулі і дзядулі, што

пад гукі дыска фору сваім унукам і ўнучкам даюць! Пра танцы паведамляецца і праз інтэрнэт, і тады ў ДСП сцякаюцца збацаць рок-рол і вальс, заплаціўшы рубель, а то і два, людзі з суседніх населеных пунктаў. Збіраюцца яны, загадзя папярэджаныя, і ў тыя дні, калі ў Леснікі прыбывае бібліёбус (раз-два на месяц), які мясцовых абслугоўвае проста на дамах.

Да цяжкасцяў працы Дома сацыяльных паслуг Валянціна Мікалаеўна ставіцца па-філасофску: нядрэнна б адрамантаваць будынак, але і без таго імпрэзы ў ім не спыняцца; зношваюцца касцюмы і абутак — знаходзяцца ўме-

лыцы, якія іх абнаўляюць. Як мне падалося, кіруецца загадчыца ў сваёй дзейнасці і знакамітай фразай з рамана “Майстар і Маргарыта”: “Ніколі і нічога не прасіце! Самі прапануюць і самі ўсё дадуць!” Але калі я ўжо прыстаў да спадарыні Лук’яновіч з пытаннямі пра праблемы, яна распавяла, што вельмі шкадуе, што так і не паспелі аднавіць ветраны млын на ўскраіне вёскі, пабудаваны каля ста гадоў таму — да нядаўняга часу мясцовая славуцасць. Не паспелі яго адрэстаўраваць і адкрыць у ім музей: не так даўно млын згарэў. Але ў Доме сацыяльных паслуг рарытэтныя экспанаты для кразнаўчага міні-музейчыка на ўсю моц збіраюцца: я нават войкнуў, разглядаючы старыя плыткі!

НЕАБХОДНЫЯ КАМЕНТАРЫ

За дадатковым асвятленнем культурнага жыцця вёскі я адправіўся да дому, што стаяў непалёк ад ДСП — у надзеі застаць гаспадароў. Спакой іх ахоўвала не надта злы сабака, які для парадку на мяне ўсё ж гыркнуў. На ягонае папярэджанне, што на тэрыторыі з’явіўся нехта чужы, з хаты выйшлі двое старажылаў Леснікоў. Размова з Марыяй і Аляксандрам Коўганко выйшла і сумная, і жыццесцвярджалая адначасова.

— Чуецца, як у нас тут ціха? — пытаецца Марыя Максімаўна. — Паміраюць людзі, толькі летась “сышло” чалавек 12. Аднагодкам жа нашым цяжка прыходзіцца — усё хворыя, ледзь ходзяць. Ледзь свае гаспадаркі вядуць, ды і што тут весці — адна карова на вёску засталася. Мы таксама ўжо бездапаможныя. Дзеці — у нас іх чацвёрэ — жывуць у гарадах. Калі будуць вельмі патрэбныя, то хутка яны не прыедуць.

— Але не забываюцца на нас, — уступае ў гутарку Аляксандр Васільевіч. — І

грашыма дапамагаюць, і па дому, калі наведваюць нас. І мы ім дапамагам — сёе-тое яшчэ вырошчваем на зямлі.

— Да Дома сацыяльных паслуг не даходзіць? — гэта ўжо цікаўлюся я. — Там жа мерапрыемствы перыядычна праводзяць — усё ж вам нейкае адцягненне ад побыту...

— Ды вы на ногі мае паглядзіце — куды ўжо мне, — Марыя Максімаўна садзіцца на лавачку і адкладае ў бок невялікія мыльцы. — Праўда, гадоў пяць таму яшчэ зазіралі. Весела там было, песні спявалі. Але ў нас чуваць, калі ў Доме нешта адбываецца.

— Толькі на вялікія святы, бывае, выбіраемся, але вельмі рэдка — пакуль туды-сюды пройдзеш — усе сілы аддасі, — згаджаецца са сваёй жонкай муж і сядзе з ёй побач. — Дзеці, калі прыязджаюць, то падвозяць. Вось яны ўсе спяваюць!

— Пакуль прыязджаюць, пакуль спяваюць, і вёска наша будзе жыць! — упэўнена Марыя Максімаўна. — Пакуль Валянціна нікога не забывае, праведвае, цікавіцца, як хто жыве, пытаецца, ці патрэбна каму якая дапамога, збірае тых, хто яшчэ можа хадзіць, на святы. Вельмі клапатлівая яна. І начальнікі такія ж: як прыедуць, абавязкова да нас зойдуць, пагавораць — нам ужо на сэрцы добра.

— А кніжкі чытаеце, бібліёбус да вас даяджае?

— Так вочы ўжо не бачаць, стамляюцца, — праводзіць рукой па твары Марыя Максімаўна. — На тэлевізар толькі і хапае, на серыял які. А машына з кніжкамі прыязджае, бачым мы яе, людзі, што маладзейшыя за нас, падыходзяць, выбіраюць нешта. Вы не глядзіце, што мы ўсё скардзімся вам. Гэта ж жыццё такое — старыя “сходзіць”, маладыя працягваюць жыць. А значыць, і спяваць, і танчыць, і кніжкі чытаць. Пасля ад’езду нашых дзяцей мы яшчэ два тыдні ў сябе прыходзім. Але гэта прыёмная стомленасць. Усё ў нас, увогуле, добра.

Усё могуць каралі

Гэты найталенавіты, разумнейшы, добры, іранічны, інтэлігентны чалавек, які ўмее ўкруціць у размове нечакана моцнае слоўца так, што ты таго не заўважаеш, у 2018-м адзначае дзве круглыя даты. Сёння, 9 чэрвеня, яму споўнілася 60 гадоў. А ў 1988-м ён пакінуў пасаду загадчыка кабінетам філасофіі ў Беларускам інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі (цяпер Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт). Апошнюю падзею, хай даруе мне Алесь КАМОЦКІ — мэтрайчыннай аўтарскай песні, я пакіну на гэты раз па-за ўвагай. А прапаную вам інтэрв'ю са спеваком, кампазітарам і паэтам, з якога вы даведаецеся...

Алег КЛІМАЎ

...ЧАМУ КАМОЦКІ НЕ СТАЎ РОК-МУЗЫКАНТАМ

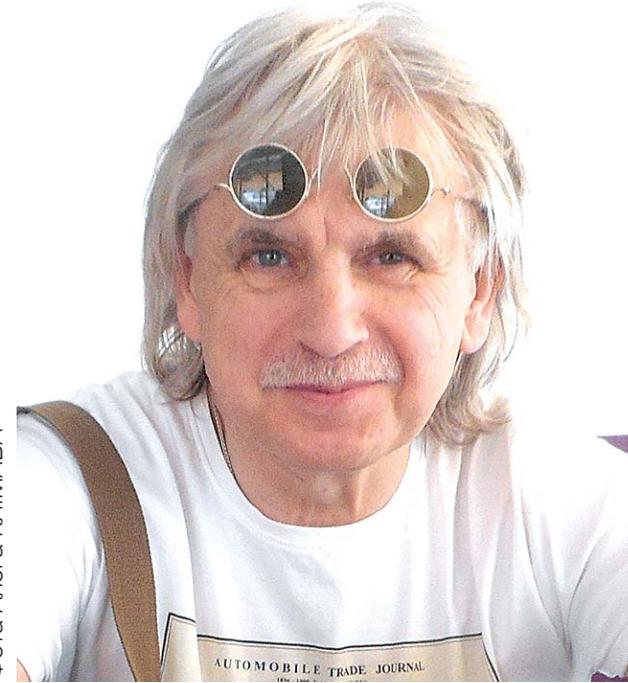
— І як сябе адчуваеце ў 60? Здароўе як, цяжэй даеца складанне песень?

— Здароўе — не дачакаецца. Турбуе сэрца, ну так я па рэкамендацыі лекараў у дзень пэўную колькасць кіламетраў праходжу, на ровары езджу. Першыя звачкі нагналі, увогуле. Але 60 — не 90, ёсць яшчэ час хваорб нахапаць. А з песнямі... Свядомей яны, ці што, зараз пішуцца. І раней цешыла з'яўленне любой новай песні, а сёння шчасце ў тым, калі, нягледзячы на пачатковую няўпэўненасць, што нешта атрымаецца, гэта “нешта” ўсё ж такі нараджаецца. Але я ніколі не пісаў шмат, самы мой прадуктыўны ў гэтым сэнсе перыяд — праца ў 2003 годзе над альбомам Зміцера Вайцшошкіча “Паравіны году”, для якога ён з сарака прапанаваных маіх тэкстаў абраў дванаццаць. Зараз, дарэчы, зноў паступілі заказы на напісанне песень. Але пакуль не скажу ад каго.

— З гадамі да нейкіх новых тэм звяртаецеся?

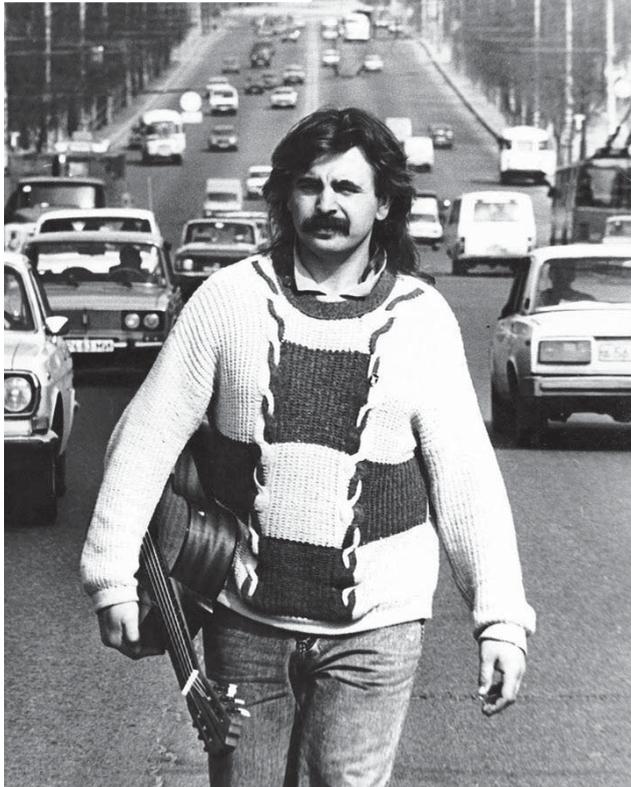
— Я ж заўсёды пісаў пра адно — пра любоў. У самым шырокім сэнсе гэтага слова. Аб любові да чалавека, да жанчыны, да зямлі сваёй наогул і да нейкіх мястэчак, да прыроды, да важных для мяне рэчаў, да свету, калі ўжо зусім глабальна казаць. Так што радыкальна тэмы я ніколі не мяняў і ўсё новае — гэта пераасэнсаванне старога. Прыходзіць 11 чэрвеня ў сталічны музей Янкі Купалы на мой канцэрт “Лятуць гады”, пачуецца, пра якую любоў я сёння спяваю.

— Да таго, што Камоцкі перыядычна перапірае і запісвае творы класічнай савецкай эстрады, у некаторых слухачоў стаўленне, скажам так, неадзначнае.

Фота Алега КЛІМАВА

— І “блатнячок” люблю паспяваць — “Мурку”, напрыклад. І песні дваровыя, і тое, што транслявалася па савецкім радыё, я ўвабраў у сябе з дзяцінства і не магу іх выкрэсліць з памяці. Як можна выкрэсліць “Жураўлёў” або “Самотную гармонь”? Яны ж настолькі пад скурай у людзях майго пакалення, што нікуды ад іх не дзецца. Ну а калі ты спяваеш, калі разбіраешся, што ў творчасці добра і дрэнна, то часам вельмі цягне пераспяваць вольную музыкальную спадчыну — шчырую, пачуццёвую, сапраўдную. Я, маю права спадзявацца, разбіраюся. І мне хочацца яшчэ столькі ўсяго выканаць з тых часоў — тую ж “Цёмную ноч”, што сапраўды прыйдзеца жыць як мінімум да дзевяноста гадоў. І потым я ж спяваю гэтыя тэксты, пераклаўшы іх на беларускую мову, і часам дазваляю сабе ўмешвацца ў першапачатковыя варыянты. Ну як можна спяваць сёння “Немало я стран перавидел, шагая с винтовкой в руке”? Таму я па-свойму крочу — па-беларуску. Да мяне неяк пасля канцэрта падышлі дзве жанчыны, дагледжаныя з выгляду, позняга бальзакаўскага ўзросту, і пытаюцца: “А чаго вы “Стары клён” на беларускай спяваеце?” Я ім: “Дык я ж беларус”. Яны: “Мы таксама, накіштат, як беларускі”. Я: “А я не “накіштат”, я — проста беларус”. І выдаў ім... Што калі чалавек вольна і “накіштат” па насьцяжнасці, калі не карыстаецца роднай мовай, то наступствы для яго могуць быць самыя сумныя, аж да таго, што гены ўзбунтуюцца і ён заробіць сабе цэлоліт. А там пайшло і паехала: маўляў, і наступны муж таксама будзе алкаголікам. Карацей, пажадаў я ім новых непігучых мужоў, і яны так і засталіся з адкрытымі ратамі. Прыгожую

З архіва Алеся Камоцкага: “Калі мы былі маладымі...”

“ Дваццаць гадоў таму я свістаў у два пальцы — і народ запаўняў клуб да ўпору. Цяпер трэба вельмі і вельмі пастарацца, каб публіка прыйшла. Зараз палова залы — гэта шчасце і велізарны поспех.

тэорыю я прыдумаў, так? А калі развіць яе, падмацаваць навуковымі пошукамі, Фрэйда ўзяць у дапамогу?

— Упэўнены, што паненкі тыя беларускую цяпер ведаюць у дасканаласці. У музыцы ж вы пачыналі ў канцы 1980-х як рок-музыкант — у гурту Zartiro, якому і дагэтуль няма аналагаў у Беларусі. Ён выконваў нешта такое ўжо зусім наварочанае — перш постпанк, потым штосьці псіхадэлічнае, “індустрыяльнае”.

— А паўстаў ён з гурта “Близнецы”, у якім я таксама граў на саксафоне. Дудзеў, дакладней. І атрымлівалася ў мяне толькі тады,

калі я перад выступам выпіваў партвейну, інакш гукі не нараджаліся. А так “нагазуешся” — і чаду даеш. Цікава было, мне падабалася. Тых музыкантаў сёння па ўсім свеце раскідала: Дзмітрый Плотка ў ЗША жыве, Андрэй Іваноў, як я разумею, на два дамы — Беларусь і Германію. Кагосьці наогул ужо няма на свеце. Можна, каб гурт працягваў існаваць пастаянна, а не перыядычна, каб яго рэанімаваў у сваім твары Іваноў, я б і па гэты дзень граў рок. Але ж свой дэбютны альбом “Першы сшытак” я запісаў яшчэ да “Близнецов”, у 1986-м. Мабыць, у Беларусі

сьці, бывае, шанцуе, выдаеца ў такіх нешта. Іншыя чакаюць, пакуль я на іх звярну ўвагу. Шкада будзе, калі што-небудзь вартае прапачоўкаю. Затое больш песень на ўласныя вершы прыдумаю.

...ЧЫМ ПАХНЕ АРТЫСТ

— Вы ж кароль беларускай аўтарскай песні?

— А таксама прынец, прымадона, імператрыца, залаты, срэбны і аксамітны яе галасы. Я — птушачка божая, якая пырае з галінкі на галінку і спявае.

— Добра, але меркаваннем сваім на гэты жанр падзяліцеся? Што з ім адбываецца ў Беларусі, наколькі ён запатрабаваны? Вунь, тэлеперадача Анатоля Длускага “Подох струн”, прысвечаная яму, чамусьці перастала выходзіць.

— Выдатна, што яна была, але планка, якую там задалі, з часам апускалася ўсё ніжэй і ніжэй, пакуль яна наогул на падлозе не апынулася. У перадачы ўсё больш стала з'яўляцца выканаўцаў, якія нават аддалена не мелі дачыненне да жанру. Праўда, да нядаўняга часу ён сапраўды настолькі размыўся, што ў чыстым выглядзе часта сустракацца не так часта — у параўнанні з тымі гадамі, калі ў Саюзе быў яго бум. Але калі мне сёння тыя яго прыхільнікі з прыдыханнем кажуць, што ён збіраў стадыёны, я пярэчу ім: не ён, а стадыёны збіралі яго. І паэзію збіралі, і рок, і эстраду. Масам людзей трэба было нешта даць, і далі — незалежна ад жанраў. А потым Грушыньскі фестываль камерцыялізаваўся, удзельнікі яго пайшлі хто ў папсу, хто ў рок. Здарыўся крызіс асоб, а не жанру. У апошнія гады я сачу за гэтым музычным кірункам з аптымизмам — хай і асцярожным. Зноў з'явіліся асобы, зноў заспявалі свае песні, зноў засталася адна гітара.

— Але я па-ранейшаму з задавальненнем часцей слухаю Бартосіка ці Мельнікава, чым новыя імёны. Стары, напэўна, стаў.

— І я стары. Мы з вамі аднаго паху, а ў моладзі ён іншы. Яна прафесійна мацнейшая, больш граматычная, піша не так, спявае не так, нават падыгрывае сабе не так, у яе інструменты класныя. А мы прывыклі да іншага. Сіла інэрцыі ў нас гаворыць. Не факт, што моладзь не лепшая за нас, але яна і не магільшчык той аўтарскай песні.

— Вы ездзіце па краіне, выступаеце і ў абласных цэнтрах, і ў вёсках. Як, на ваш погляд, жыве “культурна” менавіта ў гэтых мясцінах?

— Скажу, гледзячы са сваёй званіцы. Людзі цяжка збіраюцца на канцэрты, літаральна за руку іх прыводзяць арганізатары выступіць. Дваццаць гадоў таму я свістаў у два пальцы — і народ запаўняў клуб да ўпору. Цяпер трэба вельмі і вельмі пастарацца, каб публіка прыйшла. Зараз палова залы — гэта шчасце і велізарны поспех. З чым звязана такая наведвальнасць? А то вы не ведаеце. І было б зусім сумна, калі б глядач змяніўся і якасна. Дзякуй Богу, мой глядач застаўся ранейшым. Вы ж, магчыма, будзеце ад сябе нешта такое пра мяне пісаць, маўляў, які я інтэлігентны, выхаваны, адукаваны? Вось і мой глядач такі ж. І яшчэ такую рэч скажу, напэўна, пакрыўдзіўшы людзей, але няхай яны мне даруюць, я, можа, у чымсьці і сам такі. Людзі развучыліся хацець. Не патэльні новай, а таго, што ўзвышае чалавека, што робіць яго ім. У тым ліку, развучыліся хацець культуры, не парагатаць над “клоўнам” заезджым, а куль-ту-ры. Яны сёння ахоўваюць тое, што ў іх ёсць, і правільна, вядома, робяць. Але яны здольваюцца гэтым, астатняе іх мала цікавіць.

...ШТО ЖОНАК — БЫЛЫХ — НЕ БЫВАЕ

— Вядомая выканаўца аўтарскай песні і рок-музыкант Кася Камоцкая па-ранейшаму носіць прозвішча свайго былога мужа, хоць вы развяліся без малага 30 гадоў таму.

— Дзіўна, так? Прынамсі, за такую шматгадовую эксплуатацыю прозвішча можна было б што-небудзь заплаціць. Дзякуй, што вы мне нагадалі пра гэты факт, звязаны абавязкова з Касяй. На самай справе, мы з ёй сябруем, гэта вельмі добры чалавек, я ўдзячны лёсу, што калісьці ён нас звёў. Удзячны Касі за многае. Мы ж рассталіся як сямейная пара, а як творчая неаднаразова потым выступалі разам. І я хачу такіх канцэртаў яшчэ. Кася — абсалютны харызматык. Яна можа “лажаць” на гітары, забываць словы, але зала пры гэтым будзе з велізарнай цеплынёй яе прымаць. І яна — моцна недаацэнены творца. На 50-годдзе Касі я, спытаўшы дазволу ў яе цяперашняга мужа, падарыў ёй гітару. А ён падарыў чахол да яе. Атрымаўся поўны камплект. Шкада, што, наколькі я разумею, Кася амаль перастала пісаць новыя песні, а гітара тая, мабыць, “простойвае”. Кася (я да яе звярнуся праз вашу газету, добра?), канчай ленавацца!

“Цела” гісторыі — жыццё чалавека

Выкладанне мінулага не павінна абмяжоўвацца толькі пазначэннем важных дат і падзей сусветнай гісторыі. Вельмі часта іх немагчыма зразумець без ведання гісторыі мясцовай. Дыя неспрэчныя прыклады з жыцця тваёй роднай мясціны, з жыцця тваіх бабуль і дзядуль вельмі моцна дапамагаюць зразумець вехі вялікай гісторыі. Асабліва такі падыход да выкладання становіцца актуальным у Год малой радзімы.

Генадзь ВОХІН /
Фота Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна

Адной з такіх важных вехаў у жыцці ўсёй Еўропы і Беларусі была Другая сусветная вайна. Важная яна і для гісторыі кожнага беларускага горада і вёскі, у тым ліку і Мінска. Таму дагэтуль пытанне вывучэння гэтай страшнай навалы “на месцах” актуальнае. “К”

ужо пісала пра экспедыцыю па вывучэнню гісторыі Мінскага гета, арганізаваную Гістарычнай майстэрняй імя Леаніда Левіна пры ММАЦ сумесна з Беларускай архівамуснай гісторыі (гл. “К” № 42 за 2017 г.).

Надоечы пры падтрымцы Міжнароднага саюза памяці ахвяр Халакосту і ініцыятывы Culture goes Europe (Германія) пачылі свет матэрыялы, выдадзеныя па выніках экспедыцыі — у форме

дыдактычнага дапаможніка “Мінскае гета”.

— Яго галоўнай мэтай з’яўляецца не проста вынясенне ўрокаў на прыкладзе гісторыі Мінскага гета, а аказанне метадычнай дапамогі педагогам у правядзенні ўрокаў памяці, — адзначаюць арганізатары праекта. — У ходзе распрацоўкі дапаможніка мы арыентаваліся на пытанні, якія ўзнікаюць у вучняў. У якасці працоўных матэрыялаў выкарысталі ўрыўкі з дакументаў,

цытаты з успамінаў сведак і іншыя крыніцы.

Метадычны дапаможнік уяўляе з сябе камплект з 16 картак, а таксама інструкцыі для настаўнікаў і дадатковыя матэрыялы, змешчаныя на CD. Як адзначыла кіраўніца праекта — дырэктар Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна, кандыдат гістарычных навук Ірына Кашталян, — карткі не раскрываюць цалкам гісторыю Халакосту ў Беларусі, як і ўсю гіс-

торыю Мінскага гета. І гэтак якраз з’яўляецца адметнасцю выдання, таму што адукацыйны працэс адыгрывае важную ролю ў станаўленні асобы кожнага чалавека — вучні самі павінны навучыцца асэнсоўваць гісторыю і яе наступствы.

— Ад каштоўнасцяў, навыкаў, ведаў і ўстаноў, якія атрымае моладзь, залежыць, якія грамадзяне з яе атрымаюцца, — кажа спадарыня Кашталян. — У Беларусі працэс пераасэнсавання шмат якіх праблем Другой сусветнай вайны, у тым ліку трагедыі беларускіх яўрэяў у перыяд нацысцкай акупацыі, пачаўся толькі ў 1990-я гады мінулага стагоддзя. Да гэтага часу не распрацавана дастатковая колькасць навучальна-метадычных і дыдактычных матэрыялаў па тэме гісторыі Халакосту. А па гісторыі Мінскага гета іх зусім мала.

Асабліва сць выдання заключаецца і ў тым, што яно змяшчае няшмат дат, затое вельмі многа гісторый людзей, якія пе-

ражылі трагедыю вайны. Спраба адысці ад агульных штампаў, банальнага пераказвання храналогіі і звярнуцца да самага “цела” гісторыі — жыцця людзей — утварае арыгінальны характар метадычнай распрацоўкі. Бо менавіта з трагедыі кожнага канкрэтнага чалавека і склалася трагедыя ўсяго народа. Прычым гісторыі гэтыя — не зачышчаныя вытрымкі з кніг, а ўспаміны канкрэтных людзей.

У працы бралі ўдзел не толькі “кабінетныя” гісторыкі, але і выкладчыкі-практыкі школ Мінска, аўтары дыдактычных і метадычных дапаможнікаў па сусветнай гісторыі і гісторыі Беларусі. Перад выходам у свет усе матэрыялы прайшлі апрацаваны і былі адобраныя даследчыкамі, якія спецыялізуюцца на тэме Халакосту. На дадзены момант вядзецца праца па падрыхтоўцы падачы ў Міністэрства адукацыі заяўкі на атрыманне выданням шыфру навучальна-метадычнага дапаможніка.

Выпадковы рух у невыпадковым парадку

Харэаграфічны гурт “Данс Авеню” дзейнічае пры сталічнай гімназіі № 5. Быў утвораны ў 1998 годзе. З 2013-га — стаў узорным. Упэўнена перамагае ў конкурсах і фестывалях. Ужо сёлета атрымаў Гран-пры Міжнароднага конкурсу мастацтваў “Паверхі”, на Чэмпіянаце Рэспублікі Беларусь па сучаснай харэаграфіі стаў лаўрэатам II ступені ў намінацыі Modern&Contemporary Dance. Словам, зроблена нямала. Куды і як рухацца далей? На гэтае пытанне спрабуюць адказаць кіраўнікі “Данс Авеню” Жана АНГЛІНСКАЯ і Тамара КАНАШЭВІЧ.

— Спачатку давайце згадаем, як усё пачалося?

Жанна АНГЛІНСКАЯ: Мы вялі ў гімназіі ўрокі рытмікі. Па тры ансамблевых гадзіны на паралель дазвалялі рабіць што-сьці сур’ёзнае. Потым быў раённы конкурс. Кожны з нас паказаў свой нумар і меў поспех. З’явілася ідэя працаваць на адну мэту, разам.

— Але, наколькі ведаю, працавалі вы ў розных кірунках?

Тамара КАНАШЭВІЧ: Мая адукацыя звязана з народным танцам, спачатку займалася яго стылізацыяй.

Ж. А.: А я эстрадным і класічным танцам. Мы спачатку пасябравалі з Тамарай Канстанцінаўнай, потым вырашылі аб’яднаць намаганні: стварылі калектыў. Адбіралі лепшых дзяцей. Пачыналі з эстрады, бо для народнага танца патрэбны касцюмы, з шыцём якіх узніклі праблемы. Як і з колькасцю хлопчыкаў, а без іх народны танец — падробка, што для нас рэч непрымальная.

— Вы парушальнікі стандартаў. У калектыве — два кіраўнікі.

Т.К.: Мы нават не спрачаемся паміж сабой. Выслушаем адна адну, паглядзім два варыянты, а выбіраем найлепшы.

І.С.: Вы людзі савецкія, у пэўнай ступені — кансерватары. Што прымусіла займацца танцам зусім іншага часу?

Ж.А.: Час жа і прымусяў. Тое, чым займаліся раней, стала сумным, аднастайным. Эстрадны танец надакучыў. А ў сучаснага — неймаверная прастора магчымасцяў. Тут трэба думаць, прапус-

“Данс Авеню” — 20 гадоў у танцы.

ват класіку. Але выканаўца ў ёй павінен пачуваць сябе, як рыба ў вадзе. Падрыхтаваць такога, значыць, даць яму школу. Я кажу пра валоданне целам, каардынацыйны рухаў, гнуткасцю, пластычнасцю, умненне быць папоўненым сэнсам.

— Вы прызвычаліся да “думання” на сцэне? А дзеці як да гэтага прыходзяць? Ці дапамагае ім тое, што яны — выхаванцы фізіка-матэматычнай гімназіі? Словам, як дзеці “зрастаюцца” з сэнсавай харэаграфіяй?

Ж.А.: Мы дзяцей з першага класа “лепім”. І яны паступова разумеюць, што ад іх патрэбна. Пра-

цуюць разам над акцёрскім майстэрствам. Без гэтага немагчыма. Да прыкладу, у старэйшых ёсць нумар “Не танга”. Назваць яго танга было немагчыма, бо ў складзе ансамбля адны дзяўчаты. А як усё зрабіць, каб гэта чыталася і гучала? Толькі ў стылістыцы сучаснай харэаграфіі, толькі на піку высокага акцёрскага самавыяўлення.

— Дык мо вы — дыктатары, а дзеці — выканаўцы? Ці ўсё ж саўдзельнікі?

Т.К.: І дыктатары, і саўдзельнікі. Галоўнае, каб у групе быў лідар і дзеці за ім цягнуліся.

— А калі ён выканаўца цудоўны, а па характары

дзеці яго не прымаюць?

Ж.А.: Найлепшы адчувае сваю значнасць, імкнецца ўсіх аб’яднаць, настроіць усіх на перамогу.

— Ёсць тут вельмі важны нюанс для мяне. Адзінота ў натоўпе, глабалізацыя, перанасычэнне інфармацыяй прывялі да таго, што лідарства перайшло да тых, у каго ёсць сіла ды нахабства. Лідарства вашых дзяўчынак — для сцэны? Ці яно дапамагае зацвердзіцца ім і ў соцыуме?

Т.К.: Несумненна!

— Гаворка пра клан амазонак?

Ж.А.: Не, хлопчыкі пад дзвярыма чакаюць — каб паднесці заплечнікі, прыходзяць на нашы канцэрты.

— Трэба выносіць сацыяльныя праблемы на сцэну?

Т.К.: Нельга гэта рабіць прасталінейна. Мы прыдумалі назву для чарговага нумара — “Адчуваю”. Знайшлі музыку, падбіраем лексічны матэрыял, думаем над выразнасцю харэаграфіі, каб ненавязліва ўключыць глядача ў асэнсаванне таго, што адбываецца на сцэне.

Жаданне працаваць на адну ідэю спраўдзілася і пацвердзіла сваю мэтанастасць: сёлета калектыву — 20 гадоў. У яго ёсць будучыня — у вучнях, якія хочуць атрымаць прафесійную адукацыю і працягнуць творчую дзейнасць у калектыве ўжо ў якасці педагогаў.

Ірына СТРУЖКО,
метадыст па харэаграфіі
“Мінсканцэрта”

Пра Віцебскую мастацкую школу, якая сёлета адзначае сваё стагоддзе, напісана ўжо багата. Але не так і часта гаворыцца, што менавіта ў яе сценах зарадзіўся беларускі дызайн як перспектыўная сучасная дзейнасць. Хаця відавочна, што Віцебск і УНОВИС для айчыннага — ды і сусветнага — дызайну значаць прыблізна тое самае, што Веймар і Баўхаус для дызайну нямецкага. Гэта месца, дзе нарадзілася яго цяпершчына.

Сёлета ў будынку вучылішча адкрылі музей.

Фота Веранікі МОЛКАВАЙ

ца ў супрэматычных формах, гэта значыць тканіны, шпалеры, гаршчкі, талеркі, мэбля, шылды, карацей, усё павінна быць з супрэматычнымі малюнкамі як новай формай гармоніі”.

У Свабодных мастацкіх майстэрнях, а затым у Мастацка-практычным інстытуце на аддзяленні УНОВИСа навучальны працэс набывае ўсё большы размах. Віцебск ідзе ў нагу з часам і нават у пэўным сэнсе яго апераджае. Работа вядзецца наватарскімі метадамі. Тут практыкуецца рознаўзроўневае выкладанне ад азоў выяўленчага мастацтва і

выяўляцца і іншыя, больш глыбокія прычыны ганення на дызайн, але аб гэтым — трохі пазней.

Яшчэ да ад’езду Малевіча ў мясцовую прэсе пачаліся напады на УНОВИС. Так, у адным з нумараў віцебскага часопіса “Искусство” пісалася наступнае: “Мы хочам сапраўднай жывапіснай культуры. Нам абрыдлі кругі, квадраты, трохкутнікі і бессэнсоўныя словы пра будаванне рухомай вакзалаў у прасторы і гэтак далей. УНОВИС топча і забівае ў памочнікаў майстроў (так у Мастацка-практычным інстытуце называліся на-

была вырачана на знікненне. Прычын таму некалькі. У першую чаргу, трэба сказаць, што ўзровень вытворчасці ў савецкай краіне ў 1920-я гады яшчэ не дазваляў увесці ў прамысловасць метады тэхнічнай эстэтыкі. Не зразумелі левае мастацтва, з якім генетычна былі звязаны першыя нашы дызайнеры, і народныя масы, непадрыхтаваныя для ўспрымання новай эстэтыкі.

Але адмоўную ролю адыгрывала таксама і поўнае адрыньванне левымі мастакамі традыцый рэалізму, а некаторымі з першых нашых дызайнераў — і наогул станковай карціны. Гэта адварнула ад іх значную частку інтэлігенцыі, у тым ліку і старых рэвалюцыянераў, якія былі выхаваны на мастацтве рэалістаў-перасоўнікаў.

Адвергла новыя эстэтычныя тэорыі і высокае партыйнае і дзяржаўнае кіраўніцтва. Справа ў тым, што першыя савецкія дызайнеры імкнуліся ўварвацца ў тую сферу, дзе гегемонам павінна была заставацца толькі сама партыя. Нагадаем словы аднаго з прадстаўнікоў “вытворчай” плыні: “Мастацтва як метад будовы жыцця — вось лозунг, пад якім ідзе пралетарскае ўяўленне аб навуцы мастацтва”.

Якраз у гэтым першыя савецкія дызайнеры — па меркаванні тых, хто трымаў уладу — “пераходзілі рамкі”. Не, толькі партыя можа кіраваць будовай жыцця! А той, хто прэтэндуе на падмену яе ў гэтай ролі — проста небяспечны. Канешне, маладое мастацтва дызайну не магло быць тады такім ужо моцным канкурэнтам партыі, але яго прэтэнзія на авалодванне хоць часткай яе ўлады над розумамі людзей была парушэннем існых тады рамак, выхад за якія пагражаў суровым пакараннем.

Таталітарныя дзяржаўныя сістэмы пільна захоўваюць сваё права на ўсеабдымнасць, гэта іх інстынкт самазахавання. Менавіта з такой прычыны ў Германіі быў закрыты Баўхаўз — дызайнерская школа, якая таксама прапаведвала жыццёбудову.

Так, першыя парасткі дызайну ў савецкай Беларусі былі выкарчаваныя, як толькі яны паспелі ўзыйсці. Але квітнелі яны не дарма. Ідэі, якія працавалі ўновісаўцы, не былі забытыя — іх увабралі наступныя пакаленні дызайнераў як у Беларусі, так і ў іншых рэспубліках былога Савецкага Саюза. Больш за тое, гэтыя ідэі перасеклі межы СССР і зрабіліся здабыткам усяго цывілізаванага чалавецтва.

Якаў ЛЕНСУ, кандыдат мастацтвазнаўства

НОВЫЯ ФОРМЫ ЎТЫЛІТАРНЫХ ПАТРЭБАЎ

А пачалося ўсё з рашэння аб стварэнні ў Віцебску Народнага мастацкага вучылішча на базе прыватнай мастацкай школы-майстэрні Юрыя (Юдаля) Пэна, якая існавала ў горадзе з канца XIX стагоддзя. Быў прызначаны дырэктар — малады мастак, выхаванец школы Пэна Марк Шагал, у той час упаўнаважаны па справах мастацкай прамысловасці пры Камісарыяце народнай адукацыі Віцебскай губерні. Асноўная задача вучылішча была, як казаў сам Шагал, “... парваць з руцінай акадэміі, даць шырокую магчымасць расквітнець “леваму мастацтву”.

У новую навучальную ўстанову на працягу некалькіх дзён запісалася больш за сто чалавек — маладых рабочых і сялян. Аднак пэўны час усё заставалася на ўзроўні добрых намераў: для рэальнага стварэння вучылішча не хапала асноўнага — выкладчыкаў.

І вось, дырэктар новастворанага вучылішча звяртаецца да калег, каб яны дапамаглі ў стварэнні маладой мастацкай школы. У канцы 1918 года ў газеце “Искусство коммуны” друкуецца артыкул Шагала, у якім ён запрашае ў Віцебск мастакоў з розных гарадоў.

Заклік Шагала быў пачуты. Першым прыехаў вядомы мастак-графік Мсціслаў Дабужынскі, якому Шагал перадаў кіраўніцтва вучылішчам. Праўда, Дабужынскі працаваў у Віцебску нядоўга, да сакавіка 1919 года. Яму на замену прыехала Вера Ермалаева. Аднак пасля ад’езду Дабужынскага Шагал пакінуў дырэктарскае месца за сабою, і Ермалаева ўзначаліла навучальную ўстанову толькі пасля таго, як і Шагал пакінуў Віцебск. На першых жа парах яна кіравала жывапіснай майстэрняй і ўвайшла ў прэзідыум вучылішча.

Неўзабаве пасля Ермалаевай у Віцебск прыехаў і

Зруйнаваная калыска дызайну

У Віцебскім народным мастацкім вучылішчы. У другім шэрагу — Давід Якерсон, Юдэль Пэн, Марк Шагал, Казімір Малевіч, Вера Ермалаева. 1920 год.

вядомы графік-канструктыў Лазар Лісіцкі, які ўзначаліў майстэрню графікі і друку. Але найбольш важным для лёсу вучылішча быў прыезд па запрашэнні Ермалаевай знакамітага Казіміра Малевіча — аўтара карціны, якая і цяпер выклікае палкія спрэчкі. Менавіта ён — сваім супрэматычным метадам — многае зрабіў для таго, каб у Віцебску заквітнелі парасткі дызайну.

З прыездам знакамітых мастакоў культурнае жыццё тут закіпела з небылай для невялікага правінцыйнага горада сілай. Ствараецца першы ў савецкай краіне музей сучаснага мастацтва на аснове калекцыі, якая была накіравана ў Віцебск з Петраграда Аддзелам выяўленчых мастацтваў Наркамсветы. Народнае мастацкае вучылішча пераўтвараецца ў Віцебскія дзяржаўныя свабодныя мастацкія майстэрні, а затым у Мастацка-практычны інстытут. У 1920 годзе пачынаюць дзейнічаць Малевіча і Ермалаевай у рамках майстэрняў ствараецца аб’яднанне УНОВИС, у якое, акрамя яго заснавальнікаў, ува-

ходзяць выкладчыкі і навучэнцы ўстановы: Лазар Лісіцкі, Мікалай Суецін, Ілля Чашнік, Леў Юдзін і іншыя.

Менавіта ў дзейнасці членаў УНОВИСа і ўзышлі парасткі таго, што мы сёння называем прамысловым дызайнам. Гэта УНОВИС узяў на шчыт ідэю “вытворчасці праектаў новых форм утылітарных патрэбаў і рэалізацыі іх у жыцці”.

У майстэрнях уновісаўцаў работа кіпела і дзень, і ноч. Іх планы былі грандыёзныя. Яны ўключалі распрацоўку праектаў мэблі, розных інтэр’ераў, архітэктурных аб’ектаў — у тым ліку будынкаў, прадметаў побыту, афармленне кніг. Супрэматызм, тэорыю якога развіваў Малевіч першапачаткова ў рамках станковага мастацтва, з часам перарастае ў цэласную сістэму засваення свету. З яе дапамогай меркавалася змяніць усё асроддзе прабывання чалавека, пачынаючы з мадэляў адзення і канчаючы архітэктурай. “Усе рэчы, увесь наш свет, — пісаў Малевіч, — павінны адзед-

да навуковага аддзялення (нешта нахшталт аспірантуры). Пры заканчэнні курса студэнт быў абавязаны, акрамя выканання экзаменацыйных практычных заданняў — жывапісных і практычных — напісаць і тэарэтычную работу.

НЕ АДПАВЯДАЕ СВАЙМУ ПРЫЗНАЧЭННЮ

Вялікія планы, вялікія надзеі... Здаецца, наперадзе шмат цікавага і значнага. Але наступае 1922 год. Ад перона віцебскага вакзала адыходзіць цягнік на Петраград. У адным з вагонаў — Казімір Малевіч. Ён ужо ніколі не вернецца ў Віцебск. Услед за ім Беларусь пакідаюць іншыя выкладчыкі Віцебскага мастацка-практычнага інстытута.

Якая ж таму прычына? Перш за ўсё, сіла інерцыі мыслення і прыхільнасць да існых, звыклых эстэтычных уяўленняў і густаў — як у грамадстве ў цэлым, так і ў палітычных дзеячаў, кіраўнікоў Віцебскай губерні. У далейшым

вучэнцы — Я.Л.) усялякае пачуццё прыгажосці і эстэтычнага ўспрымання...”

Так патроху пачынаўся наступ на Мастацка-практычны інстытут. Губпрафасветы патрабуе аддаць частку яго памяшканняў для музычнага тэхнікума. У звязку з гэтым у інстытуце скарачаюць сталярную і малярную майстэрні, а таксама майстэрню УНОВИСа. Давялося закрыць і музей сучаснага мастацтва.

У 1923 годзе Віцебскі губернска аддзел Рабоча-сялянскай інспекцыі праводзіць у інстытуце рэвізію яго работы за ўвесь перыяд. Рэвізоры вынікамі праверкі не задаволены, па іх меркаванні, гэтая навучальная ўстанова не адпавядае свайму прызначэнню. Да таго ж, дрэннае ўражанне ў яе пачалося выклікае выстава студэнцкіх работ, большасць з якіх выканана ў авангардным стылі.

За ўсім гэтым ідуць і “аргвысновы”. Інстытут пазбаўляецца статусу вышэйшай навучальнай установы і ператвараецца ў мастацкі тэхнікум. Гэтая мера выклікала адабрэне дэлегатаў губернскага з’езда работнікаў мастацтваў.

Трэба сказаць, што віцебскія мастацкі тэхнікум потым падрыхтаваў нямала таленавітых беларускіх мастакоў, але сярод іх мы ўжо не сустрэнем ніводнага дызайнера. Калыска УНОВИСа і маладога беларускага дызайну была практычна зруйнавана.

ПРЭТЭНЗІІ НА БУДОВУ ЖЫЦЦЯ

Тое, што гібель маладой беларускай дызайнерскай школы была невыпадковай, даказвае і лёс першай расійскай дызайнерскай навучальнай установы ВХУТЕМАС-ВХУТЕІН. Трэхі пазней яна таксама

На пошукі зніклага тэатра

Тады знікалі людзі — мільёнамі... Знікалі цэлыя народы. У маёй дзіцячай калекцыі меліся паштовыя маркі з даваеннай серыі “Народы СССР”, якіх ужо не было ў пасляваенных каталогах з прапушчанымі нумарамі: “Немцы Паволжжа”, “Асяціны”, “Чэчэнцы”, “Яўрэі Бірабіджана”... Знікалі кнігі, газеты, партрэты... Знікалі — беззваротна! — адзіныя экзэмпляры аўтарскіх рукапісаў... Знікалі часопісы. З хітрыкамі і цішкром здабыў я са спецсховыў Ленінкі тры нумары “Узвышша” за 1929 год з таленавітым сатырычным — ды, на жаль, няскончаным — раманам “Пратарчака жыцця, або Запіскі Самсона Самасуя”. І вось тады, экранізуючы гэты ўнікальны для беларускай літаратуры твор, натрапіў я на сляды... Не, дакладней, тады мне толькі пачуліся-прыроліся нейкія гаснучыя адгалоскі, глухое рэха, а вось пазней, праз гады, я зацікаўлена і заўзятая кінуўся на пошукі зніклага тэатра.

Зачэпка: усё пачалося ў 1989-м з рэжысёрскай задумы сцэны “Шапялёўка” падчас экранізацыі “Запісак...”

АЗІРАЮСЯ, УГЛЯДВАЮСЯ

Насельніцтва якога заўгодна мястэчка ў “черте оседлости” Царскай Расіі часцяком напалам складвалася з габрэяў. Тое мае пацверджанне ў энцыклапедычных кнігах серыі “Памяць” — хача б тымі прозвішчамі, якія там згадваюцца.

Прышоў да высновы: неахвота было дарэвалюцыйным “чарнільным душам” пры перапісе насельніцтва слухаць, разумець і ўнікаць у нязвычайныя імёны-прозвішчы кштальту Іехунон-Залман-Аарон-Лейба-Шмуіл-Нохім-Хаім-Сфорым Шляпентох-Разэнвасер. Малазразумела-картавае прадстаўленне яўрэя перарываў чыноўнік пытаннем: “Скуль сам родам-та?” Затурканы адказчык называў сваё мястэчка — скажам, Дзяляціцы. “Так цябе і запішам: Дзяляціцкі”.

Адтуль, з назваў мястэчак, і пайшлі сённяшнія яўрэйскія прозвішчы, некаторыя з якіх сталі славытымі: Сланіцкі, Дзяляціцкі, Нежынскі, Глухоўскі, Магілёўская, Жванецкі...

Але не сустракаў я прозвішча “Шапялёўскі”! Яно й зразумела: назву мястэчка вынайшаў няшчасны сатырык — і праз гэта пакутнік. Аднак аніякага беларускага мястэчка без яўрэяў не існавала. Вось і прыдумаўся для пачатку майго фільма эпізод “Шапялёўка”, калі вясковец Самасуя ўпершыню трапляе ў месцічковы вір: кірмаш, кагал, гвалт, клезмеры!

З клезмерамі — музыкамі-бадзягамі — пытанне вырашылася адразу, проста па тэлефоне. Кларнетыст Авенір Вайнштэйн, скрыпач і гарманіст Купалаўскага тэатра Марык Каган, які ў прозвішчы змяніў літару “г” на “ч”, — мае прыяцелі.

Месцічковым тыпам, што ўнікалі ў сцэнарыі і ў фільме, характарныя рэплікі падабралі ў аўтара, а тыя,

Эмма Капчэўская і Абрам Трэпель у “Гершэлі Астраполеры”.

якіх не ставала, дапісалі. Але хто ў гэтых ролях павінен з’явіцца? Вядома ж, артысты Беларускага Дзяржаўнага Габрэйскага тэатра — Белдзяржгабта!

Аказваецца, некага з іх я больш-менш ведаў асабіста, аб некім чуў.

ЗНАЁМЫЯ УСЁ ТВАРЫ!

Марк Міхайлавіч Моін — заслужаны артыст БССР, галоўны рэжысёр музычнай рэдакцыі Беларускага тэлебачання. Невысокага росту, ладны, пасмешліва-ветлівы, уяўляю яго заўсёды ў светлых строях. Пачуццё гумару і прыдумкі характарызавалі яго пастаноўкі — а ў 1950 — 1960-я гады ўсё ішло ў жывым эфіры, ніякіх сродкаў відэазапісу не існавала. Ажыццяўляючы ў студыі пастаноўку па маім сцэнарыі, прыдумаў Моін сродак перамяшчэння персанажаў: парасіпед! Дэкарацыйная майстэрня яму гэты “тэхнічны цуд” стварыла — атрымалася смешна. Пад яго кіраўніцтвам у музычнай рэдакцыі працавалі таленавітыя прафесіяналы: рэжысёры Барыс Берцінг, Анатоль Сакевіч, Віктар Шавялевіч. Усе чацвёра разам складалі самую моцную творчую каманду сярод іншых рэдакцый БелТБ. Шапталіся, што Моін — былы прэм’ер, “герой-каханак” па амплуа Габрэйскага тэатра, які некалі мясціўся ў тым будынку былой харальнай сінагогі, які з канца 1940-х ужо

быў заняты Рускім драмтэатрам імя Горкага.

Кузьма Львовіч Кулакоў (Рупштэйн) — акцёр Белдзяржгабта, а затым Рускага тэатра, кіраўнік знакамітага тэатральнага калектыву ў Палацы культуры Белсавпрафа. Бачыў яго на сцэне, мелі зносіны мы і падчас здымак фільма “Першыя выпрабаванні”, у якім ён з’явіўся ў ролі другога плана. Летам 1960 года на канікулах пасля другога курса рэжысёрскага атрапаў ад яго ліст з прапановай арганізаваць і з восені ўзначаліць у Палацы студыю эстрадных мініяцюр, на што я радасна адгукнуўся. Стасункі з ім працягваліся на мастацкіх нарадах. Да таго ж, яго пасынак — мой калега-рэжысёр Ігар Дабралюбаў, а падчарыца Віка — студэнтка паралельнага акцёрскага курса. Я бываў у іх доме па Карла Маркса. Частавала студэнтаў гаспадыня Таісія Савасцянаўна, жонка Кулакова. Пазней я прачытаў мемуары Кузьмы Львовіча “Гады і людзі”.

Майсей Сокал — таксама акцёр Белдзяржгабта, а затым Рускага тэатра. У нейкім спектаклі ўраўняў пластычнымі пантэмімамі, шчырай вяселосцю, выдатна спяваў. З ім блізкіх зносінаў не было, проста віталіся.

Пёся Вольпіна — актрыса Белдзяржгабта (мадам Ксідзіяс у “Інтэрвенцы”). Калі ўзяла шлюб з Народным артыстам БССР Аляксандрам Кіставым, была залічана ў трупы Рускага драмтэатра. У 1970-м на

“Масфільме” напаткаў яе на пасадзе наглядальніцы пакоя адпачынку акцёраў.

Абрам Яфімавіч Трэпель — бацька Барыса, удзельніка маёй студыі эстрадных мініяцюр у палацы Белсавпрафа. Барыс у нашых пастаноўках смешна ўвасабляў персанажаў і выхваляўся, што яго вучыць акцёрскім штучкам бацька. Неўзабаве з ім пазнаёміў. Былы комік Габрэйскага тэатра ўжо быў пенсіянерам, нідзе не працаваў, а яго

зней дазнаўся, што напачатку Айчыннай вайны малады Бязрозкін у ліку трыццаці працаўнікоў Белдзяржгабта пайшоў добраахвотнікам у войска. Цяжка параненага, яго камісавалі. Ён вярнуўся ў свой тэатр, а пасля яго закрываў працаваў у вандроўным “Калгасным тэатры”, затым уліўся ў трупы тэатра ў Магілёве.

Цфяня Якаўлевіч Кіпніс — маленькі, сівы, рухавы, гаваркі, з нязменнай усмешкай, хадзіў у белым

змяняючы карціну і месца дзеяння.

Кіпніс высока ацэньваў працы калег-сцэнографу Аскара Марыкса, Аляксандра Тышлера — і гэтак прозвішча я ўпершыню пачуў ад Цфяні Якаўлевіча. Ён захапляльна апісваў рашэнне Тышлерам спектакля “Фуэнтэ Авэхуна” (з іспанскага — авечая крыніца): дробныя дэталі аздаблення з’яўляліся на фоне велізарнага пледенага каша. І Кіпніс імгнен-

Рыгор Герштэйн і Пёся Вольпіна ў спектаклі “Сіротка Хася”.

апошнім калектывам стала вандроўная трупа пры Белдзяржфілармоніі.

Ад Трэпеля даведаўся, што вандроўная трупа з трох акцёраў пазней разраслася да дваццаці і гастралювала па ўсёй Беларусі. Але Абрам Яфімавіч з такой горыччу распавядаў пра разгнаны тэатр, пра свае вострахарактарныя ролі...

Кулінец — здаецца, зваўся Міхаіл, але не памятаю дакладна. І ён акцёр Белдзяржгабта: інтэлігентны, пачцівы, у акуларах. Працаваў метадыстам Дома народнай творчасці. Мяне, студэнта, двойчы запрашаў у Старыя Дарогі і Валяр’яны на прагляд спектакляў самадзейных тэатральных калектываў і, як бы цяпер казалі, на майстар-клас. Невялікі фінансавы прыбытак дапамагаў студэнту весці “свецкі” лад жыцця. У траскім аўтобусе дарога ў абодва канцы была доўгай, прагляды адбываліся па вечарах, а таму там, на месцах, і начавалі — мелі час паразмаўляць.

Карыстаючыся службовым становішчам, Кулінец пасля закрыцця Белдзяржгабта дапамагаў беспрацоўным калегам атрымаць хача б які заробак: скажам, даў магчымасць Рыгору Герштэйну паставіць два спектаклі ў клубе глухонямых.

Мацвей Бязрозкін — памятаю гэтага падцягнутага акцёра не ў ролях, а на грамадскіх праглядах і прэм’ерах спектакляў на мінскіх сцэнах. Значна па-

кароткім плашчыку і ў бярызцы. Мастак-сцэнограф Белдзяржгабта ўславіла яго аздабленне спектакля “Суламіф”. Жыў ён на першым паверсе дома па Камсамольскай, праз тры вакны за, пардон, прыбіральнямі. Там цяпер буцік. Адночы ён накруціў патэфон, паставіў мне грамплітку з песенькай “О, Шымеле!” Спяваў на ідыш Саламон Міхалэ — да вайны выпускалі кружэлкі з песнямі народаў СССР. Ад Кіпніса я ўпершыню пачуў тое імя. А таксама — даведаўся пра невядомую мне мову: ідыш.

Таленавіты прыдумшчык, спагадлівы таварыш, у тры разы старэйшы за мяне, ён у ТЮГу аздабляў мой перадыпломны спектакль “Чырвоны каптурок”. Штатны мастак тэатра Іван Пешкур быў заняты, і дырэктар Уладзімір Міхайлавіч Стэльмах запрасіў беспрацоўнага Кіпніса — знаёмыя яны былі з перадаваеных часоў. Як я ўдзячны ім абодвум за такое супрацоўніцтва са студэнтам!

Кіпніс вельмі імкнуўся дапамагчы мне. Па яго замове здабылі корпус спісанага самалёта, парэзалі, выпрасцілі пагнутыя часткі фюзеляжа. З алюмініевых пласцін мастак выразаў абрысы дрэў, на елках сам маляваў яблыкі і апельсіны — казка, ТЮГ, усё можна! “Дрэўцы” ў лесе і “домік бабулькі” хаваліся, як у пеналы, у шчэліны бутафорскіх пагорачкаў. Яны з’яўляліся пры скоках Каптурка па лесе, імгненна

на намаляваў тую дэкарацыю — па памяці.

Васіль Фёдарав — рэжысёр Белдзяржгабта, вучань Усевалада Меерхольда, у 1920-х дапамагаў майстру ставіць наватарскі спектакль “Рыкай, Кітай!” У 1950-я кіраваў нашым Рускім тэатрам — памішканне было яму знаёмае. Ставіў спектаклі, якія наведвалі мы, студэнты рэжысёрскага: “Кароль Лір”, “Варвары”.

Віктар Якаўлевіч Галаўчынер — рэжысёр Белдзяржгабта, таму і яму сцэну гэтую не прыйшлося засвойваць: ён ажыццявіў пастаноўку “Атэла” з Аляксандрам Кіставым. Спектакль ішоў на аншлагах да жудаснага пажара ў тэатры і смерці артыста ў 1962-м.

З канца 1950-х па фільмовых справах і проста дзеля ўражанняў наезджаў я ў Вільню. Прозвішча Галаўчынера бачыў на афішы Дзяржаўнага Рускага тэатра Літоўскай ССР, калі той яшчэ месціўся ў будынку за рогам старога ГУМа, побач з “Бульённай”. Ужо тады ведаў па шапатлівых недагаворках, што творчы росквіт рэжысёра ў маладосці звязаны з Мінскам.

Кола асоб, што цікавілі мяне, пашыралася. Распытваючы знаёмых праз знаёмых, даведваўся тэлефоны акцёраў і ўвогуле працаўнікоў Белдзяржгабта. Кінарэжысёры ж — народ цікаўны.

Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр

Заканчэнне — у наступных нумарах “К”.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.

Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:

- Выстава "Сусвет Язэпа Драздовіча".
- Выстава "Кітайскі жывапіс ідэй" — да 26 чэрвеня.
- Выставачны праект "Айвазоўскі і марыністы" — да 3 ліпеня.
- Выстава "Equos. Коп. Конь" — з 15 чэрвеня да 26 жніўня.
- Выстава "Калі мы былі дзецьмі" — да 18 чэрвеня.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВА ХІХ ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава твораў Вольгі Навіцкай "Сны аб мінулым" — да 18 ліпеня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава традыцыйнага мастацтва паўночных народаў Камчаткі "Амато (добры дзень), Каракія!".
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаляццэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.

Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
  - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
  - Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
  - Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
  - Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
  - Выстава "Зладзейскія грошы, або Гісторыя фальшываманецтва" — да 11 ліпеня.
  - Выстава "Шматколёрнасць

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАВЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК"

- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
- Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
- Праспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.

КІЁСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК"

- ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
- Праспект Пераможаў, 5.
- Вуліца Рабкораўская, 17.
- Праспект Незалежнасці, 168, В.
- Вуліца Лабанка, 2.

ТАТАРСКОЙ НАЦЫЯНАЛЬнай КУЛЬТУРЫ

- да 8 ліпеня.
- Выстава чэшскіх фатографіў Іржы Караса мал. і Тэрэзы Шлапотавай — да 20 чэрвеня.
- Выстава "Нацыянальны касцюм і народныя промыслы В'етнама" — з 13 да 15 чэрвеня.
- Часовая экспазіцыя "Пад туплікам у Музы. 3 гісторыі абутку" — да 10 чэрвеня.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
- Інтэрактыўная пазнавальная выстава "Займальная астраномія. Цуды Сусвету" — да 29 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ

ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.

Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Чалавек. Космас. Беларусь" — да 26 чэрвеня.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.

Тэл.: 327 06 33.

Экспазіцыі:

- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстава "Жывыя цмокі" — да 2 жніўня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117

(будынак кінатэатра "Электрон").

Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава "Сафары парк" — да 31 жніўня.
- Атракцыён "Стужачны лабірынт".
- Атракцыён "Лазерны квэст".
- г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
- Выстава "Пейчыя птушкі і галубы" — да 3 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬнай І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5.

Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная

культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".

- Выстава "Марк Шагал і тэатр" — да 10 чэрвеня.
- Выстава "Звычайны Чараўнік: 5 гадоў Тэатру Генадзя Гладкова ў Мінску" — з 11 чэрвеня да 9 ліпеня.

ГАСЦЁЎНА

УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.

Майстар-класы:

- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.
- Выстава карцін з дэнамінаваных купюр Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь "Ад пляжжу да мастацтва" — да 24 чэрвеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свардлова, 4.

Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава фотаздымкаў з архіва Пятра Таранды "Мірны час" — да 17 чэрвеня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.

Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Пётр Машэраў: яго сэрца білася для людзей" — да 13 жніўня.
- Часовая экспазіцыя "Агульная памяць: Нанкінская разня 1937 года" — да 5 ліпеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.

Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Тры незвычайныя калекцыі" са збору Д.Сурскага — да 15 ліпеня.
- Выстава "Чвэрць стагоддзя", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава Лізаветы Казённавай "Уяві" — да 4 ліпеня.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выхадкі старога

захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая брама

- Выстава "З імём святога Юрыя" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 91,

(8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатралізаваная экскурсія "І зноў ажываюць паданні".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Квэст "Таямніца двух куфраў".
- Квэст "Белы слон".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Музейныя заняткі.
- Музейная фотапляцоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.

Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Часовая экспазіцыя "У любові да роднай зямлі".
- Выстава "І злучана быццё і небыццё", прысвечаная Міжнароднаму дню сям'і — да 15 чэрвеня.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатралізаваныя прадстаўленні ваводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультымедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульня "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.

Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выстава "Булгакаў — з'ява незаконная" — да 16 чэрвеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Жыццёвы і творчы шлях

народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

- Выстава дзіцячых творчых работ "Мы розныя — мы разам", прысвечаная Сусветнаму дню бежанцаў — да 30 чэрвеня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.

Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
- "Мінск губернскі. Шляхецкі побыт".
- Выстава знакамітага літоўскага фатографа Антанаса Суткуса "Людзі Літвы" — да 8 ліпеня.
- Выстава жывапісу Рыгора Несцерава "На шляху да абсалюту" — да 24 чэрвеня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.

Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- Выстава "Горад мары. Мінск у праектах вядомых архітэктараў" — да 24 чэрвеня.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.

■ Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.

Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж"

(пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).

■ Віртуальная гульня

"Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

■ Выстава "МотаВелаМінск. Двухколавая гісторыя" — да 1 ліпеня.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЪСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.

Тэл.: 321 24 30.

■ Інтэрактыўны праект пра гісторыю мінскай фатаграфіі "Прывітанне з Мінска" — да 26 жніўня.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура" звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.

Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Прырода Лідчыны".
- "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
- Выставы:
- Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурахвера".
- "Вядзем пачатку мы ад Гедыміна...".
- Мемарыяльны пакой Валянціна Таўлая.
- Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
- Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
- Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
- Выстава "Надарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
- Выстава "Жыве мая ліра нанова!"

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. тэл. (8-01597) 2 14 70.

■ Пастаянная экспазіцыя:

- "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчынай вайны".
- Філатэлістычная выстава "Адам Міцкевіч і Ігнат Дамейка — слаўныя сыны Навагрудскай зямлі".
- г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення ў Навагрудку".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ

г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.

Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

■ Пастаянная экспазіцыя:

- "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"